МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

на тему: ПСИХОЛОГІЧНІ НАСЛІДКИ ҐЕНДЕРНО ЗУМОВЛЕНОГО НАСИЛЬСТВА В УМОВАХ ВОЄННОЇ АГРЕСІЇ

Виконала: студентка IV курсу,
групи 6.0530-2з
спеціальності: 053 Психологія
освітньої програми: Психологія
Довганюк Олеся Олександрівна
Науковий керівник: Куратченко І.Є.
викладач кафедри психології
Науковий консультант: Ткалич М.Г.,
д.психол.н., професор кафедри психології
Рецензент: Турбар Т.В. к.пед.н.,
доцент кафедри дошкільної початкової
освіти початкової освіти

Запоріжжя
2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет соціальної педагогіки та психології
Кафедра психології
Рівень вищої освіти бакалаврський
Спеціальність 053 Психологія
Освітня програма Психологія

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____

к.психол.н., доцент. Н.О. Губа

«____»_____2024 р.

З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ

Довганюк Олесі Олександрівни

Тема роботи Психологічні наслідки ґендерно зумовленого насильства в умовах воєнної агресії

керівник роботи: Куратченко І.Є. викладач кафедри психології

науковий консультант: Ткалич М.Г., д.психол.н., професор кафедри психології

затверджені наказом ЗНУ від «05» 02 2024 року № 235—с

2. Строк подання студентом роботи _____

3. Вихідні дані до роботи аналіз психолого—педагогічної літератури.

4. Зміст розрахунково—пояснювальної записки: проаналізувати теоретичні підходи до розуміння поняття гендерно зумовленого насильства під час воєнної агресії; опис методів, використаних для збору та аналізу даних. Це може бути аналіз статистичних даних, інтерв'ю з постраждалими або свідками, вивчення випадків з порушеннями прав людини; Представлення результатів дослідження, виявлення основних тенденцій та патернів гендерного насильства під час воєнної агресії.

5. Перелік графічного матеріалу: 6 таблиц

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		Завдання Видав	Завдання Прийняв
Вступ	Куратченко І.Є. викладач		
Розділ 1	Куратченко І.Є. викладач		
Розділ 2	Куратченко І.Є. викладач		
Розділ 3	Куратченко І.Є. викладач		
Висновки	Куратченко І.Є. викладач		

7. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Збір та систематизація матеріалу	лютий 2024 р.	Виконано
2	Робота над вступом	березень 2023 р.	Виконано
3	Робота над першим розділом	березень 2024 р.	Виконано
4	Робота над другим розділом	квітень—травень 2024 р.	Виконано
5	Робота над третім розділом	травень 2024 р.	Виконано
6	Написання висновків	червень 2024 р.	Виконано
7	Передзахист	червень 2024 р.	Виконано
8	Нормоконтроль	червень 2024 р.	Виконано

Студент _____ Довганюк О.О.

Керівник роботи _____ Куратченко І.Є.

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ Неманежина А.О.

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота бакалавра: 63 сторінки, 4 таблиці, 37 джерел, 2 додатка.

Об'єкт дослідження: причини, наслідки та стратегії протидії ґендерно зумовленому насильству в контексті воєнної агресії.

Предмет дослідження: ґендерно зумовлене насильство в контексті коли відбувається війна.

Мета дослідження: полягає в розкритті глибинних причин та виявленні наслідків ґендерно зумовленого насильства в умовах воєнної агресії. Також метою є аналіз ефективних стратегій протидії цим формам насильства, спрямованих на попередження порушень міжнародного гуманітарного права та захист прав людини в конфліктних зонах.

Гіпотеза дослідження: полягає в тому, що воєнні конфлікти сприяють збільшенню випадків гендерного насильства, причому жінки та дівчата виявляються особливо вразливими до цієї форми насильства. Механізм цього явища включає в себе декілька факторів, таких як перекручення гендерних ролей та стереотипів, руйнування соціальних структур, які забезпечують захист, а також стратегії воєнного ведення, які сприяють ескалації гендерного насильства.

Методи дослідження. Теоретичні: теоретичний аналіз сучасного стану проблеми креативності та творчого потенціалу; систематизація та узагальнення наукової літератури з проблеми дослідження; емпіричні (тестування за психодіагностичними методиками).

Наукова новизна сприяють у розробці та впровадженню нових стратегій та програм, спрямованих на попередження гендерного насильства та захист його жертв у воєнних умовах.

Результати дослідження можуть бути використанні гуманітарні програми, інтервенції та консультування

ВІЙНА, НАСИЛЬСТВО, ГЕНДЕРНА НЕРіВНіСТЬ, АГРЕСіЯ, УКРАЇНЦІ.

SUMMARY

Dovhanyuk O. O. Psychological consequences of Gender Forced Violence in wartime conditions aggression

Object of research: causes, consequences and strategies for countering gender-based violence in the context of military aggression.

Subject of research: gender-based violence in the context of war.

The purpose of the research: consists in uncovering the deep causes and revealing the consequences of gender-based violence in the conditions of military aggression. Also, the goal is to analyze effective strategies for countering these forms of violence, aimed at preventing violations of international humanitarian law and protecting human rights in conflict zones.

The hypothesis of the research: is that military conflicts contribute to an increase in gender-based violence, with women and girls being particularly vulnerable to this form of violence. The mechanism of this phenomenon includes several factors, such as the distortion of gender roles and stereotypes, the destruction of social structures that provide protection, as well as military strategies that contribute to the escalation of gender-based violence. Researching this hypothesis can help reveal the mechanisms and causes of this phenomenon and develop effective strategies to prevent it and protect victims

Research methods. Theoretical: theoretical analysis of the current state of the problem of creativity and creative potential; systematization and generalization of scientific literature on the research problem; empirical (testing according to psychodiagnostic methods).

Scientific innovations contribute to the development and implementation of new strategies and programs aimed at preventing gender-based violence and protecting its victims in wartime conditions.

Research results can be used in humanitarian programs, interventions and counseling can be used

WAR, VIOLENCE, GENDER INEQUALITY, AGGRESSION, UKRAINIANS.

ЗМІСТ

ВСТУП 7
РОЗДІЛ 1. РОЗДІЛ 1. ҐЕНДЕРНО ЗУМОВЛЕНЕ НАСИЛЬСТВО В УМОВАХ ВОЄННОЇ АГРЕСІЇ …….. 10
1.1. Означення та характеристика ґендерно зумовленого насильства в умовах воєнної агресії…… 10
1.2. Особливості ґендерно зумовленого сексуального насильства, пов'язаного з військовою агресією: визначення та призначення…….. 18
1.3. Вплив ґендерного насильства на психологічний стан постраждалих в контексті воєнної агресії ……. 24
РОЗДІЛ 2. ПРОФІЛАКТИКА ТА ПОДОЛАННЯ ҐЕНДЕРНО ЗУМОВЛЕНОГО НАСИЛЬСТВА В УМОВАХ ВОЄННОЇ АГРЕСІЇ …… 31
2.1. Заходи щодо запобігання ґендерному насильству в умовах воєнної агресії…….. 31
2.2. Роль освіти та інформаційних кампаній у протидії ґендерному насильству…….. 37
2.3 Створення безпечних просторів та механізмів підтримки для жертв ґендерного насильства в умовах воєнної агресії…… 43
РОЗДІЛ 3. СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ПОСТРАЖДАЛИХ ВІД ҐЕНДЕРНОГО НАСИЛЬСТВА В УМОВАХ ВОЄННОЇ АГРЕСІЇ…… 49
3.1. Сучасні методи психологічної допомоги та реабілітації постраждалих….. 49
3.2. Формування підтримуючого середовища для осіб, які потерпіли від ґендерного насильства…….. 55
ВИСНОВКИ..... 58
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 60
ДОДАТКИ…….. 64

ВСТУП

Актуальність теми. Ґендерно зумовлене насильство та злочини, пов'язані з воєнною агресією, є глибокою проблемою наслідки якої становлять серйозну загрозу психологічному стану громадян та гуманітарній безпеці та правам людини. Ця форма насильства не тільки порушує фізичну і психологічну цілісність жертв, але й сприяє поглибленню соціальної нерівності та підриває зусилля з мирного вирішення конфліктів.

В умовах воєнної агресії ґендерно зумовлене насильство стає системною стратегією, використовуваною для підтримки політичних чи воєнних цілей. Жертвами цього насильства стають не лише жінки, а й чоловіки, проте статистика свідчить, що жінки та дівчата є головними об'єктами сексуальних злочинів у конфліктній зоні. Частіше за все, такі події залишають невиправдані і безкарні, що сприяє загальній культурі безкарності та посилює страх серед потенційних жертв.

Ґендерно зумовлене насильство в конфлікті не тільки фізично та психологічно травмує жертв, але й суттєво обмежує їхні можливості участі в суспільному та економічному житті. Це стає перешкодою для розвитку самоідентифікації та самореалізації особистості, зокрема для жінок та дівчат. Під впливом ґендерно зумовленого насильства формується клімат страху, який змушує багатьох залишати свої домівки та шукати безпеку в інших регіонах або країнах. Це тільки поглиблює гуманітарну кризу та ускладнює вже складні завдання з надання гуманітарної допомоги та відновлення зруйнованих інфраструктур.

Одним з видів ґендерно зумовленого насильства є сексуальне насильство. Сексуальне насильство в умовах воєнної агресії необхідно розглядати як серйозне порушення міжнародного гуманітарного права. Міжнародні конвенції, такі як

Женевські конвенції та Римський статут Міжнародного кримінального суду, забороняють сексуальне насильство та визнають його як воєнний злочин. Однак несвоєчасна або неефективна реакція міжнародної спільноти на такі порушення норм міжнародного права дозволяє відповідальним за ці злочини особам уникати каральної відповідальності, що значно впливає на постраждалих та їх психологічний стан.

Профілактика ґендерно зумовленого насильства в умовах воєнної агресії вимагає комплексного підходу. Спрямованість на усунення кореневих причин конфліктів, зміцнення прав жінок та підтримка ґендерної рівності є важливими кроками у цьому напрямку. Міжнародна спільнота повинна активно працювати на виявлення і покарання винних у сексуальних злочинах, а також на забезпечення підтримки та реінтеграції жертв насилля .

Об'єкт дослідження: причини, наслідки та стратегії протидії ґендерно зумовленому насильству в контексті воєнної агресії.

Предмет дослідження: ґендерно зумовлене насильство в контексті коли відбувається війна.

Мета дослідження полягає в розкритті глибинних причин та виявленні наслідків ґендерно зумовленого насильства в умовах воєнної агресії. Також метою є аналіз ефективних стратегій протидії цим формам насильства, спрямованих на попередження порушень міжнародного гуманітарного права та захист прав людини в конфліктних зонах.

Гіпотеза дослідження: полягає в тому, що воєнні конфлікти сприяють збільшенню випадків гендерного насильства, причому жінки та дівчата виявляються особливо вразливими до цієї форми насильства. Механізм цього явища включає в себе декілька факторів, таких як перекручення гендерних ролей та стереотипів, руйнування соціальних структур, які забезпечують захист, а також стратегії воєнного ведення, які сприяють ескалації гендерного насильства.

Завдання дослідження:

- Розглянути соціокультурні та економічні фактори, які сприяють виникненню ґендерно зумовленого насильства в умовах воєнної агресії.
- Вивчити вплив ґендерно зумовленого насильства на фізичне та психологічне здоров'я жертв, зокрема жінок і дівчат.
- Аналізувати рівень ефективності міжнародних норм та стандартів у попередженні та протидії ґендерному насильству в умовах воєнної агресії.
- Визначити чинники, які заважають виявленню, покаранню та реабілітації винних у ґендерно зумовленому насильстві в умовах воєнної агресії.
- Розробити рекомендації для покращення міжнародних та національних стратегій у протидії ґендерному насильству в умовах збройних конфліктів.
- Вивчити можливості підтримки та реінтеграції жертв ґендерного та зокрема сексуального насильства в умовах воєнної агресії для сприяння їхньому фізичному та соціальному відновленню.

Методи дослідження. Теоретичні: теоретичний аналіз сучасного стану проблеми креативності та творчого потенціалу; систематизація та узагальнення наукової літератури з проблеми дослідження; емпіричні (тестування за психодіагностичними методиками).

Наукова новизна сприяють у розробці та впровадженню нових стратегій та програм, спрямованих на попередження гендерного насильства та захист його жертв у воєнних умовах.

Практичне значення полягає в тому, що результати дослідження можуть бути використанні гуманітарні програми, інтервенції та консультування

Структура роботи: робота складається з трьох розділів, висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1.
ҐЕНДЕРНО ЗУМОВЛЕНЕ НАСИЛЬСТВО В УМОВАХ ВОЄННОЇ АГРЕСІЇ

1.1. Означення та характеристика ґендерно зумовленого насильства в умовах воєнної агресії

Фізичне насильство є однією з найбільш очевидних та палких форм порушення прав людини, що набуває особливої агресивності в умовах воєнної агресії. Ця категорія насильства включає в себе будь-які фізичні дії, спрямовані на завдання шкоди тілу особи. В умовах воєнної агресії фізичне насильство нерідко стає системним та масовим явищем, спричиняючи серйозні фізичні та психологічні травми.

Жертвами фізичного насильства стають часто не лише військовослужбовці, а й цивільне населення, в тому числі жінки, діти та літні люди. Під час конфліктів відбувається систематичне порушення основних прав людини на життя та безпеку. Зафіксовані випадки фізичного насильства включають у себе побиття, покалічення та зґвалтування, що мають руйнівний вплив на фізичний та емоційний стан жертв [2].

Особливо важливо враховувати ґендерний аспект фізичного насильства. В багатьох випадках, особливо в районах збройних конфліктів, жінки та дівчата є особливо вразливими перед цією формою насильства. Вони стають об'єктами систематичного фізичного впливу, що часто має сексуальний компонент та призводить до серйозних травм і пошкоджень.

Фізичне насильство в умовах воєнної агресії також супроводжується елементами терору та психологічного тиску. Напади на населення, викрадення, масові розстріли та побиття стають засобами викликання страху та безпорадності. Ці та подібні акти насильства не тільки призводять до негайних травм, але і

залишають невиправдані та тривожні наслідки на подальший період.

Значущим аспектом є також використання фізичного насильства В умовах воєнної агресії для здобуття воєнної переваги. Знищення важливої інфраструктури, включаючи медичні заклади та житлові будівлі, є частою практикою, щоб послабити ворожі сили та десорганізувати цивільне населення.

Насильство, особливо фізичне, у контексті воєнної агресії вимагає негайної реакції міжнародної спільноти. Покарання винних у воєнних злочинах та створення умов для безпеки та захисту цивільного населення – важливі аспекти розв'язання проблеми фізичного насильства в умовах воєнної агресії.

Психологічне насильство, в умовах воєнної агресії, визначається як систематичне та умисне застосування негативних впливів на психічний стан особи з метою завдання їй шкоди або контролю над її поведінкою. Ця форма насильства може приймати різні вияви, такі як психологічний тиск, ізоляція, психологічне тероризування та дискредитація, і вона може залишити далекосяжні наслідки для психічного здоров'я жертв [4].

У контексті воєнної агресії, психологічне насильство часто використовується як ефективний інструмент для підкорення і контролю над населенням. Відокремлення від сім'ї та спільноти, створення страхового клімату, а також навмисне викликання стигми та ганьби – це лише деякі з прийомів, які використовуються для досягнення психологічного підкріплення.

Жінки та діти стають особливо вразливими перед психологічним насильством у воєнних умовах. Зокрема, жінкам може навмисно обмежуватися доступ до інформації, позбавлятися можливості взяти участь у рішеннях, та вони можуть бути об'єктами систематичного навмисного психологічного тиску.

Психологічне насильство включає елементи емоційного тероризування, такі як психологічна травма, намагання скасувати самооцінку та залишити жертву в стані безпорадності. В контексті війни це може виявитися в навмисних діях, що дестабілізують емоційний стан, таких як поширення шокуючих відомостей,

використання страхових та шокуючих елементів для домагання певних цілей [7].

Не менш важливим аспектом є використання психологічного насильства в умовах воєнної агресії для підтримки соціального контролю. Це може включати інтимне вторгнення в приватне життя, розголошення особистих секретів, а також систематичні спроби змусити жертву відчувати себе винною чи неповноцінною.

Психологічне насильство, як інші форми насильства, залишає невидимі та довгострокові сліди на психічному здоров'ї жертв. Це може викликати посттравматичний стресовий розлад, депресію, тривожність та інші психічні розлади, які ускладнюють відновлення після закінчення війни.

Застосування психологічного насильства у воєнних діях настільки серйозне, що вимагає конкретних заходів щодо попередження та протидії. Зокрема, розробка міжнародних норм та стандартів для забезпечення психосоціальної підтримки для жертв, а також стратегій психологічної реабілітації та відновлення.

Враховуючи розмір та серйозність проблеми, психологічне насильство в умовах воєнної агресії вимагає вдумливого підходу та спільних зусиль міжнародної спільноти для створення умов безпеки, підтримки та відновлення для тих, хто став жертвою цього виду насильства [1].

Сексуальне насильство є однією з найбільш жорстоких і неприйнятних форм порушення прав людини. Ця форма насильства охоплює широкий спектр дій, спрямованих на порушення сексуальної недоторканності та особистої гідності, і включає в себе зґвалтування, сексуальне рабство, примусову проституцію та інші форми сексуальної експлуатації.

У контексті воєнної агресії сексуальне насильство часто стає ефективним засобом воєнної стратегії. Воєнні формування можуть використовувати сексуальне насильство для залякування та контролю ворога, знищення соціальної та культурної тканини супротивника, а також як форму покарання та психологічного терору проти населення.

Жертвами сексуального насильства в конфліктних зонах найчастіше стають жінки та дівчата. Вони стають об'єктами сексуального насильства не лише через індивідуальні атаки, але і через систематичні групові зґвалтування та інші форми сексуальної експлуатації. Жінки можуть бути об'єктами воєнного насильства як під час примусових втеч чи евакуацій, так і в межах суспільства, де сексуальне насильство стає підтримуючим елементом воєнної динаміки.

Особливо шокуючим виявляється факт використання сексуального насильства як стратегії тероризування громад та впливу на політичну обстановку. Примусова віддача жінок та дівчат в рабство, виведення їх на публіку для групового зґвалтування, а також використання ґендерних стереотипів для дискредитації опонентів стають частими та жорстокими методами ведення воєнних дій [3].

Сексуальне насильство також співвідноситься з пониженням моральних та етичних бар'єрів. Воєнні злочини сексуального характеру залишаються часто непокараними, а безкарність викликає подальше поширення цього виду насильства. Це зроблює тяжким завдання забезпечення справедливості та відшкодування для жертв сексуального насильства.

Значущою проблемою є також психологічна травма, яку сексуальне насильство залишає у жертв. Посттравматичний стресовий розлад, депресія, самогубство та інші серйозні наслідки можуть супроводжувати осіб, які вижили сексуальне насильство. Це робить проблему сексуального насильства вкрай важливою для міжнародної громадськості та організацій, які працюють у галузі прав людини та гуманітарної допомоги.

Для боротьби з цією формою насильства важливо впроваджувати ефективні міжнародні механізми контролю та відповідальності. Судове переслідування винних у воєнних злочинах, забезпечення підтримки та медичної допомоги жертвам, а також розробка стратегій з попередження та усунення сексуального насильства стають важливими кроками у розв'язанні цієї тривожної проблеми в

умовах конфлікту [10].

Економічне насильство в контексті воєнної агресії є важливою та розповсюдженою проблемою, яка призводить до серйозних наслідків для індивідів та спільнот. Ця форма насильства охоплює різні аспекти економічної сфери життя та може призводити до широкого спектру негативних впливів, включаючи обмеження доступу до ресурсів, економічну залежність та узурпацію економічних можливостей.

Однією з форм економічного насильства є обмеження доступу до економічних ресурсів, таких як робочі місця, фінансові можливості та основні продукти. У конфліктних зонах, сторони конфлікту можуть штучно створювати перешкоди для економічного розвитку, спрямовані проти конкретних груп населення. Це може включати відсутність можливостей отримання роботи, доступу до освіти чи можливостей для підприємницької діяльності.

Економічне насильство також може виявлятися у формі економічної залежності та контролю. В конфліктних ситуаціях сторони конфлікту можуть систематично вживати заходів для створення залежності населення від надавачів гуманітарної допомоги чи військових сил, що може вести до непропорційної влади та маніпулювання [8].

Примусові економічні обмеження, також відомі як блокади, можуть суттєво впливати на господарську активність та забезпечення життєво важливих товарів і послуг. Ці обмеження можуть призводити до гуманітарної кризи, особливо в контексті обмеженого доступу до медичних послуг, харчових продуктів та основних життєвих засобів.

Жінки часто виставлені на особливий ризик економічного насильства в умовах воєнної агресії. Вони можуть стикатися із специфічними формами економічного тиску, такими як вимушене проституційне обслуговування, торгівля людьми або залучення до нелегальних економічних діяльностей.

Крім того, економічне насильство може проявлятися у вигляді конфіскації власності, фінансових активів чи земель, що призводить до втрати матеріальних цінностей та знищення економічної бази спільнот. Це стає перешкодою для відновлення після завершення війни та може призвести до подовження соціально-економічних проблем.

Для боротьби з економічним насильством важливо вдосконалювати правові та нормативні рамки, спрямовані на захист громадян від економічних злочинів та надзвичайних обставин війни. Створення умов для економічного відновлення та розвитку, забезпечення доступу до ресурсів та участі в господарському житті стає ключовими аспектами забезпечення стійкості та відновлення після воєнних дій [9].

Системна дискримінація є серйозним соціальним проблемою, яка виникає внаслідок системних та інституційних нерівностей, а не просто внаслідок індивідуальних вчинків або уподобань. Цей вид дискримінації стає причиною та результатом соціально-економічних нерівностей та структурного нерівноправ'я у суспільстві.

Важливо зазначити, що системна дискримінація може виявлятися в різних сферах життя, таких як освіта, праця, система правосуддя, медицина та інші соціальні інституції. В освітній сфері, наприклад, системна дискримінація може виражатися у формі недостатнього доступу до якісної освіти для певних груп населення або в існуванні нерівних умов для навчання.

На ринку праці системна дискримінація може проявлятися через нерівні умови зайнятості, менші зарплати для певних категорій працівників чи обмежений доступ до кар'єрних можливостей. Зокрема, це може стосуватися ґендерних аспектів, етнічних груп, осіб з інвалідністю чи інших соціальних категорій.

У сфері правосуддя системна дискримінація може призводити до нерівного доступу до правосуддя, непропорційних покарань та несправедливого обходження з певними групами населення. Наприклад, етнічні меншини часто стикаються із системною нерівністю в юридичній системі.

У сфері медицини системна дискримінація може виявлятися у відмові від надання адекватної медичної допомоги певним групам населення, часто на підставі расових, ґендерних чи економічних стереотипів. Це може призводити до погіршення стану здоров'я та обмеження можливостей належного медичного обслуговування.

Спроби боротьби із системною дискримінацією зазвичай включають в себе впровадження антидискримінаційних політик та реформування законодавства для гарантування рівних прав та можливостей для всіх. Важливим елементом є також відкрите обговорення проблеми та підвищення свідомості суспільства про наслідки системної дискримінації [2].

Системна дискримінація також пов'язана з існуючими соціальними стереотипами та структурними нерівностями в суспільстві. Стереотипи можуть закріплювати нерівність та стати причиною існуючих форм дискримінації в різних сферах життя. Тому важливо працювати не лише над легалізацією та правовою охороною прав людини, але й над зміною відношення суспільства до різних груп населення.

Всебічний підхід до розв'язання проблеми системної дискримінації передбачає активну участь громадянського суспільства, зміну соціально-економічних систем, викорінення стереотипів та створення конструктивних діалогів між різними групами населення. Забезпечення рівних можливостей та захист прав кожного індивіда є важливими кроками на шляху до більш справедливого і гармонійного суспільства. [7].

Культурно-соціальні норми представляють собою систему взаємопов'язаних вимог, очікувань і стандартів, які суспільство визнає та передає від покоління до покоління. Ці норми формуються на основі культурних, історичних, релігійних та соціальних контекстів, визначаючи прийняття чи неприйняття певних поведінкових моделей, цінностей і взаємодій.

У культурно-соціальних нормах відображається те, як суспільство регулює поведінку своїх членів. Ці норми визначають, що вважається правильним чи прийнятним у конкретному соціокультурному середовищі. Вони формують основу для взаємодії між людьми, визначаючи очікувані ролі, етикет і способи спілкування.

Культурно-соціальні норми можуть включати в себе ряд аспектів, таких як ґендерні ролі, сексуальну орієнтацію, взаємодію в родині, концепції особистої просторової ідентичності, релігійні переконання і традиції харчування. Наприклад, у багатьох культурах існують встановлені стандарти, які визначають, яким чином чоловіки та жінки повинні вести себе в суспільстві, які ролі призначені кожній статі, і які форми виявлення емоцій вважаються прийнятними [11].

Однією з ключових характеристик культурно-соціальних норм є їхні змінюваність і еволюція в часі. Суспільства розвиваються, і з ними змінюються норми, адаптуючись до нових умов і викликів. Наприклад, зміни в ролях чоловіків і жінок часто відбуваються відповідно до соціальних та економічних трансформацій.

У багатьох випадках, культурно-соціальні норми впливають на те, як суспільство ставиться до різних груп населення. Це може призводити до дискримінації та виключення окремих індивідів чи груп на підставі їхньої раси, етнічної належності, віросповідання, сексуальної орієнтації чи інших характеристик. Такі норми можуть викликати стереотипи, попереджати можливості для особистого розвитку і вести до соціальної нерівності.

Однією зі складових культурно-соціальних норм є також визначення поняття «нормальності». Суспільство встановлює рамки та стандарти, які визначають, що вважається нормою, а що – відхиленням. Таке визначення може створювати тиск на тих, хто не відповідає прийнятим нормам, і призводити до відчуття виключення та несхожості [14].

Важливо розуміти, що культурно-соціальні норми є динамічними і визначаються великою кількістю факторів. Зміна цих норм може відбуватися через активну громадянську позицію, культурний обмін, економічний розвиток та інші соціокультурні чинники. Важливою є роль освіти і медіа в формуванні свідомості та розуміння культурно-соціальних норм.

1.2 Особливості ґендерно зумовленого сексуального насильства, пов'язаного з воєнною агресією: визначення та призначення

Термінологія та визначення ґендерно зумовленого сексуального насильства, пов'язаного з воєнною агресією, визначають ключові аспекти цього складного і загрозливого явища. Сексуальне насильство в контексті воєнної агресії відзначається своєю особливою природою та визначенням, яке залежить від різних факторів, включаючи міжнародні та національні нормативні рамки [12].

У міжнародних документах та договорах, таких як Римський статут Міжнародного кримінального суду, сексуальне насильство в контексті воєнної агресії визначається як будь-який акт, який є частиною систематичного або широкомасштабного планування або політики, спрямованої на сексуальне порушення прав людини. Це включає зґвалтування, примусовий оральний чи анальний секс, примусову проституцію, а також інші форми сексуального насильства, спрямовані проти цивільного населення або в рамках конфліктних ситуацій.

Додатково важливо розрізняти поняття сексуального насильства в умовах воєнної агресії від інших форм насильства, таких як фізичне чи психологічне насильство. Сексуальне насильство включає в себе елемент сексуальної експлуатації і порушення особистої гідності жертви. Це може бути вживане як стратегічний інструмент воєнної тактики з метою контролю або покарання.

Також важливо визначати особливості сексуального насильства в рамках конфлікту, такі як ґендерні аспекти. Жінки і дівчата є частішими жертвами сексуального насильства в умовах воєнної агресії, а чоловіки і хлопчики можуть також бути піддані цьому, хоча у меншому масштабі. Ґендерні норми та стереотипи можуть поглиблювати це явище, створюючи нерівність та вразливість для певних соціальних груп [19].

Слід також звернути увагу на розрізнення між сексуальним насильством в контексті воєнної агресії та іншими формами сексуального насильства. Оскільки конфліктні обставини можуть створювати унікальні умови для сексуального насильства, визначення має враховувати контекст, в якому воно відбувається, і його взаємозв'язок із загальною динамікою воєнної агресії.

Роль війни у сексуальному насильстві є важливим аспектом аналізу цього складного та потужного явища. Конфлікт, будь то внутрішній чи міжнародний, створює умови, що сприяють виникненню та поширенню сексуального насильства, що має серйозні наслідки для громадянського населення та гуманітарної ситуації взагалі.

По-перше, військова агресія створює атмосферу беззаконня та безкарності, що сприяє ескалації сексуального насильства. Розрив установленого порядку та відсутність ефективного правопорядку роблять наслідки за такі злочини менш вірогідними, що може підштовхнути до вчинення таких злочинів. Умови воєнної агресії дозволяють воєнним фракціям, міліціям та іншим збройним групам використовувати сексуальне насильство як знаряддя контролю та тиску на цивільне населення.

По-друге, обставини воєнної агресії створюють вразливі групи, які стають особливо схильними до сексуального насильства. До таких груп можуть відноситися внутрішньо переміщені особи, біженці, жінки, діти та інші вразливі соціальні категорії. Вони можуть опинитися поза захистом та піддаватися ризику сексуальних нападів, які використовуються для підтримання страху та контролю.

По-третє, сексуальне насильство може використовуватися як стратегічний інструмент у конфлікті для досягнення певних політичних чи воєнних цілей. Наприклад, зґвалтування може використовуватися як засіб інтернаціонального терору або етнічного очищення, що сприяє поширенню страху серед опозиції та населення.

По-четверте, сексуальне насильство в контексті воєнної агресії часто має ґендерний аспект, де жінки стають основними жертвами. Групове зґвалтування та інші форми сексуального насильства можуть використовуватися як засіб воєнного тиску та покарання для цілої групи чи спільноти.

По-п'яте, наслідки сексуального насильства в конфлікті можуть мати далекосяжний вплив на громадянське населення та суспільство в цілому. Жертви стикаються з фізичними та психологічними наслідками, такими як травми, ВІЛ/СНІД, та інші захворювання. Також це може впливати на структуру сім'ї та соціальні відносини, руйнуючи традиційні соціокультурні норми.

Сексуальне насильство в контексті воєнної агресії породжує дві основні категорії осіб: жертви та автори насильства. Ці дві групи взаємодіють у складному контексті війни, де сексуальне насильство стає не лише засобом фізичного втискання, але і стратегією, що використовується для досягнення різних цілей, включаючи психологічний тиск, деморалізацію та засіб ведення війни [19].

Жертвами сексуального насильства в умовах воєнної агресії найчастіше стають жінки, діти та вразливі групи населення. Жінки і дівчата частіше виступають у ролі жертв, що може бути пов'язано з ґендерною дискримінацією та

нерівністю. Сексуальне насильство є важливим елементом психологічного тиску на цивільне населення, оскільки воно може використовуватися для підкреслення беззахисності та безпеки жінок та дітей.

Діти стають особливо вразливими до сексуального насильства, оскільки вони не лише піддаються фізичним та емоційним травмам, але і залишаються беззахисними перед можливими подальшими наслідками таких вчинків. Для жінок і дітей сексуальне насильство може мати серйозні наслідки для фізичного та психічного здоров'я, руйнуючи особисті та сімейні життя.

У той же час, авторами сексуального насильства зазвичай є представники збройних формувань, військових чи міліційних структур, або ж особи, які знаходяться у позначених зонах війни. Це може включати в себе військових командирів, які використовують сексуальне насильство для підтримання дисципліни внутрішнього військового середовища або для використання в якості інструменту ведення війни [20].

Авторами сексуального насильства можуть також бути групи воєнних злочинців, які вчиняють ці злочини як стратегічний інструмент війни. Зокрема, групове зґвалтування та сексуальні напади часто використовуються для психологічного тиску на опозиційні групи, створення страху та деморалізації ворога.

Зазначимо, що в деяких випадках авторами сексуального насильства можуть бути також інші члени цивільного населення, які вступають у терористичні чи збройні групи. Найчастіше це стосується випадків, коли сексуальне насильство використовується для встановлення контролю та підтримки домінуючого режиму.

Наслідки та травми, що виникають внаслідок сексуального насильства в умовах воєнної агресії, стають важливою складовою післякризового стану, який впливає на жертв, їхні сім'ї та суспільство в цілому. Фізичні, психологічні та соціальні наслідки можуть бути серйозними та тривалими, залишаючи

позначення на житті постраждалих [15].

Фізичні наслідки сексуального насильства можуть включати травми, статеві інфекції, ВІЛ/СНІД та неплідність. Зґвалтування та інші форми сексуального насильства можуть призводити до серйозних травм, переломів, подряпин та внутрішніх ушкоджень, що вимагають медичного втручання та довготривалого оздоровлення.

Психологічні наслідки сексуального насильства є одними з найбільш серйозних та важливих аспектів післякризового періоду. Жертви можуть стикатися з посттравматичним стресовим розладом (ПТСР), депресією, тривожністю та іншими психічними проблемами. Вони можуть втратити віру у свою безпеку та довіру до інших людей. Дитячі жертви особливо вразливі, оскільки сексуальне насильство може порушити нормальний психічний розвиток та вплинути на формування особистості [30].

Сексуальне насильство може мати істотні соціальні наслідки, такі як соціальна ізоляція, відчуття вини та стигми. Жертви часто стикаються з труднощами у встановленні та збереженні міжособистісних відносин, що може впливати на їхню роботу та професійну діяльність. Вони можуть також стати об'єктом дискримінації та непорозумінь у суспільстві.

Травми, зумовлені сексуальним насильством, можуть простягатися на всю довготривалу перспективу. Однією зі значущих травм є порушення відносин інтимності та відчуття безпеки у жертв, що може впливати на їхні майбутні стосунки та родинне життя. Деякі жертви можуть втратити інтерес до статевого життя, виражаючи біль, страх чи відчуття відведення.

Особливо серйозною травмою є можливість залишити важливі соціальні, економічні та освітні можливості. Жертви сексуального насильства можуть зіткнутися з труднощами в навчанні, розвитку кар'єри та в сфері міжособистісних відносин. Це може привести до зниження самооцінки та втрати віри в власні можливості [22].

Міжнародний відгук та заходи щодо сексуального насильства в контексті воєнної агресії визначаються численними документами та ініціативами міжнародної спільноти, які спрямовані на протидію цьому явищу та підтримку жертв.

Одним з ключових документів є Резолюція Ради Безпеки ООН 1820, прийнята в 2008 році, яка визначає сексуальне насильство як збройний злочин та ставить його в контексті міжнародного гуманітарного та правового правопорядку. Резолюція закликає до захисту жінок та дівчат від сексуального насильства в умовах воєнної агресії, а також наголошує на необхідності припинення безкарності за ці злочини.

Додатково, Статут Міжнародного кримінального суду визнає сексуальне насильство як злочин проти людяності та воєнний злочин. Він визначає сексуальне насильство, включаючи зґвалтування та інші форми, як серйозне порушення міжнародного права, за яке може бути покарано на міжнародному рівні [11].

Значний внесок у протидію сексуальному насильству в конфлікті робить також Міжнародний комітет Червоного Хреста та інші гуманітарні організації. Вони здійснюють роботу із забезпечення безпеки та підтримки жертв, включаючи надання медичної та психосоціальної допомоги.

Організації, такі як ООН, ЮНІСЕФ, та Женевська конвенція про захист цивільних осіб під час війни, активно працюють над підвищенням свідомості та захистом прав жертв сексуального насильства. Це включає в себе розробку програм, спрямованих на попередження сексуального насильства, освіту з прав людини та ґендерну рівність.

Міжнародна спільнота також підтримує створення національних та регіональних механізмів для реагування на сексуальне насильство та припинення безкарності. Застосування судового переслідування за сексуальні злочини в умовах воєнної агресії стає важливим засобом запобігання та покарання винних.

Для ефективного впровадження заходів протидії сексуальному насильству в конфлікті необхідна співпраця міжнапрямкових груп, включаючи правозахисники, медичних працівників, гуманітаріїв та інші. Організації розробляють програми для відновлення прав та гідності жертв, а також сприяють їхньому включенню в суспільство після травматичного досвіду [16].

Міжнародний відгук та заходи спрямовані не лише на реагування на випадки сексуального насильства в умовах воєнної агресії, а й на попередження таких випадків та підтримку загальних зусиль з побудови миру та безпеки. Ці заходи визнають, що сексуальне насильство є не лише гуманітарною кризою, але і серйозною загрозою для міжнародного миру та безпеки, і потребують об'єднаних зусиль спільноти для ефективного протидії і забезпечення захисту прав людини.

1.3 Вплив ґендерного насильства на психологічний стан постраждалих в контексті воєнної агресії

Травматичний стрес та посттравматичний стресовий розлад (ПТСР) є серйозними психологічними наслідками ґендерного насильства в контексті воєнної агресії, які впливають на психічний стан постраждалих. Ці стани можуть мати значущий вплив на їхню здатність функціонувати в повсякденному житті та спричиняти тривожність, депресію та інші психічні проблеми.

Травматичний стрес виникає внаслідок непередбачуваних, екстремальних подій, що включають у себе загрозу життю чи фізичну травму. Ґендерне насильство в контексті воєнної агресії може викликати такий стрес через свою екстремальність та природу вчинених злочинів. Постраждалі можуть відчувати непередбачуваність та загрозу для власної безпеки, що призводить до активації стресових реакцій [26].

Основною характеристикою травматичного стресу є відчуття безпеки та відсутності контролю над ситуацією. Ґендерне насильство може позбавити

постраждалих цього відчуття, роблячи їхнє середовище непередбачуваним та потенційно загрозливим. Це може призвести до тривожних реакцій, гипервигідності та гіперзбудження, які характерні для травматичного стресу.

Посттравматичний стресовий розлад – це психічний розлад, що розвивається внаслідок винятково тяжких та травматичних подій, і відзначається періодами інтенсивної тривоги, відновлювальних спогадів та переживань. В контексті ґендерного насильства в конфлікті, посттравматичний стресовий розлад може виникати внаслідок групових зґвалтувань, насильницьких атак чи свідомості непередбачуваності небезпеки [27].

Симптоми посттравматичного стресового розладу можуть включати періодичні флешбеки, кошмари, агресивну поведінку, відчуття відчуженості та важкості у встановленні нормальних міжособистісних відносин. Постраждалі можуть досвідчувати гіперзбудження на роботі чи вдома, забувати про важливі аспекти подій, а також відчувати себе безпомічними та безнадійними.

Ґендерне насильство може сприяти формуванню негативного образу себе в умовах посттравматичного стресового розладу. Постраждалі часто виникають відчуття вини, сорому та стигми, що може впливати на їхню самооцінку та віру в власні можливості. Це може стати додатковим чинником, який поглиблює психологічні труднощі.

Ефективна підтримка та терапія є ключовими компонентами в управлінні травматичним стресом та ПТСР. Професійна допомога може включати в себе терапію, спрямовану на роботу з травматичними спогадами, стратегії управління стресом та відновлення психічного благополуччя [19].

Ґендерне насильство в контексті воєнної агресії має серйозний вплив на психологічний стан постраждалих, зокрема викликає психологічну депресію та втрату самооцінки. Ці аспекти стають ключовими елементами розуміння психологічних наслідків ґендерного насильства та їхнього впливу на індивіда в умовах воєнної агресії.

Психологічна депресія є однією з найпоширеніших психічних реакцій на ґендерне насильство в умовах воєнної агресії. Постраждалі можуть відчувати загальну втому, безнадійність, втрату інтересу до навколишнього світу та низький настрій. Ґендерне насильство порушує емоційну стійкість, викликаючи глибокі внутрішні конфлікти та розлади в емоційній стабільності.

Втрата самооцінки є ще одним важливим аспектом, що виникає в результаті ґендерного насильства. Індивіди, які стали жертвами насильства в контексті воєнної агресії, часто починають сумніватися в собі, своїх власних здібностях та цінності як особи. Це може викликати втрату віри у власні можливості, втрату самовизначення та стимулювати появу негативних переконань про себе [29].

Психологічна депресія та втрата самооцінки взаємодіють, утворюючи замкнуте коло негативних емоцій та переживань. Ґендерне насильство підштовхує індивіда до внутрішньої ізоляції та самоексклюзії, що може поглиблювати стан депресії. Втрата самооцінки спричиняє втрату власного гідного ставлення до себе та може впливати на здатність адаптуватися до нових умов та викликів.

Ґендерне насильство, зокрема зґвалтування чи сексуальне насильство, може призводити до внутрішньої стигми та вини, які глибоко впливають на психічний стан постраждалого. Страх відбиття, образи та дискримінація, які можуть виникнути внаслідок ґендерного насильства, є ключовими чинниками втрати самооцінки. Індивід починає відчувати себе винуватим, неповноцінним, що зумовлює зниження самооцінки та недовіру до себе.

Подолання психологічної депресії та втрати самооцінки вимагає комплексного підходу, що включає психотерапію, групову підтримку та індивідуальні стратегії адаптації. Психотерапевтичні практики можуть включати роботу з травматичними спогадами, розвиток стратегій самоствердження та відновлення втраченої самооцінки [37].

Тривожні розлади та панічні атаки – це серйозні психічні стани, які можуть розвиватися у постраждалих від ґендерного насильства в контексті війни. Ці стани відображають нестабільність емоційного стану та можуть мати значний вплив на якість життя постраждалих.

Ґендерне насильство, особливо сексуальне насильство, може стати основним фактором виникнення тривожних розладів. Індивідуали, які стали жертвами ґендерного насильства, часто розвивають підвищений рівень тривоги, оскільки події, які вони пережили, залишають невиліковні сліди в їхньому психічному стані. Травматичні події, пов'язані із сексуальним насильством, можуть викликати страх перед повторенням подібних ситуацій та стати причиною постійної тривоги [33].

Тривожні розлади проявляються не тільки в емоційних реакціях, але і у фізичних симптомах. Індивіди можуть відчувати нудьгу, головний біль, біль у серці, потилиці та м'язову напругу. Тривога може перешкоджати повсякденному функціонуванню, роблячи його складним та обмеженим. Зниження якості сну та почуття постійної напруги стають характерними ознаками тривожних розладів, які розвиваються після ґендерного насильства в контексті воєнної агресії.

Панічні атаки є ще однією характеристикою тривожних розладів та можуть бути реакцією на травматичні переживання. Ґендерне насильство може викликати в людей відчуття безпеки та безпомічності, що стає основою для панічних атак. Ці атаки проявляються внезапним почуттям страху, підвищеним серцевим ритмом, потовиділенням та гострою тривожністю. Вони можуть виникати без якої-небудь видимої причини та важко піддатися контролю [31].

Постраждалі, які досвідчують тривожні розлади та панічні атаки, часто уникають ситуацій, які вони співлякували з травматичними подіями. Це може призводити до соціальної ізоляції та обмеження повсякденної активності. Подолання цих станів вимагає індивідуалізованої психотерапевтичної підтримки, спрямованої на розуміння та роботу з травматичними переживаннями.

Ґендерне насильство в умовах воєнної агресії залишає глибокий слід на психічному стані постраждалих, і виявлення тривожних розладів та панічних атак є тільки однією стороною цього впливу. Ефективна психотерапевтична допомога та соціальна підтримка можуть сприяти подоланню цих станів та сприяти відновленню психічного благополуччя постраждалих від ґендерного насильства.

Ґендерне насильство в контексті воєнної агресії може викликати серйозні порушення міжособистісних відносин та призводити до соціальної ізоляції постраждалих. Ці аспекти стають суттєвими чинниками в психосоціальних наслідках та можуть значно впливати на якість життя та загальний благополуччя постраждалих.

Порушення міжособистісних відносин є однією з основних характеристик, що виникає внаслідок ґендерного насильства. Індивіди, що пережили насильство, можуть втрачати довіру до оточуючих, включаючи близьких друзів і родину. Ґендерне насильство порушує основи взаєморозуміння та поваги в міжособистісних стосунках, що може впливати на здатність постраждалих будувати довірливі і бажані взаємини [24].

Партнерське насильство, зокрема, може ламати основи довгострокових відносин, викликаючи руйнування сімейних та інших міжособистісних зв'язків. Постраждалі можуть відчувати себе відстороненими та відчуженими від своєї оточуючої соціальної мережі. Особливо це актуально в тих випадках, коли ґендерне насильство виявляється системним та відбувається протягом тривалого часу [34].

Соціальна ізоляція, викликана ґендерним насильством, може виникати з ряду причин. Постраждалі можуть боятися розкривати свій статус жертви насильства через стигматизацію та можливість негативної реакції оточуючих. Це може призводити до таємниць та приховування проблем, що ускладнює підтримку та взаємодію з оточенням.

Ґендерне насильство також може призводити до відчуття власної ізоляції через психологічний вплив. Постраждалі можуть втрачати віру в себе, відчувати вину та неповноцінність, що стає перешкодою у встановленні та утриманні міжособистісних відносин. Важливість цього аспекту виявляється в тому, що суспільна підтримка та розуміння є ключовими факторами в подоланні ефектів ґендерного насильства та відновленні постраждалих.

Подолання порушень міжособистісних відносин та соціальної ізоляції вимагає комплексного підходу, який включає в себе як психотерапевтичні методи, спрямовані на відновлення довіри та роботу з травматичними спогадами, так і розвиток соціальної підтримки. Важливо враховувати ґендерні особливості та культурний контекст при наданні допомоги, щоб забезпечити ефективну та ґендерно-чутливу підтримку постраждалим від ґендерного насильства в умовах воєнної агресії.

Сексуальна дисфункція та втрата інтересу до інтимних відносин є серйозними психосексуальними наслідками ґендерного насильства в умовах воєнної агресії. Ці аспекти висвітлюють те, як травматичні переживання можуть впливати на сексуальне функціонування та статеві стосунки постраждалих [18].

Ґендерне насильство, зокрема сексуальне насильство, може викликати сексуальну дисфункцію, яка включає в себе різноманітні проблеми, такі як дизоргазмія, вагінізм, еректильна дисфункція та інші порушення сексуальної реакції. Травматичні події можуть стати причиною психологічного стресу, який впливає на фізіологічні аспекти сексуального функціонування. У багатьох випадках, ґендерне насильство порушує нормальні статеві функції та викликає фізичний та емоційний дискомфорт.

Постраждалі можуть втрачати інтерес до інтимних відносин через травматичні асоціації з сексуальними подіями. Сексуальна сфера може стати місцем болю, страху та вразливості. Індивіди можуть уникати сексуальних контактів як засобу захисту від повторення травматичного досвіду. Втрата

інтересу до інтимних відносин може бути результатом не тільки фізичної, але і психічної втрати комфорту та безпеки в сексуальній сфері.

Сексуальна дисфункція і втрата інтересу до інтимних відносин можуть виникати через психологічні механізми відповіді на стрес. Ґендерне насильство може порушити емоційний баланс та викликати ряд психологічних реакцій, які впливають на статеве функціонування. Сексуальна сфера може сприйматися як небезпечне середовище, що сприяє розвитку психосоматичних порушень.

Важливим аспектом є і втрата інтересу до інтимних відносин, яка може бути пов'язана із змінами в емоційній сфері. Ґендерне насильство може призводити до втрати впевненості в собі, створюючи психічні бар'єри для розвитку інтимних стосунків. Страх перед відкриттям, недовіра до партнера та втрата емоційної доступності можуть стати перешкодами у побудові гармонійних статевих відносин [27].

Ефективне подолання сексуальної дисфункції та відновлення інтересу до інтимних відносин вимагає індивідуального та групового підходу. Психосексуальна терапія, спрямована на відновлення психічного та фізичного благополуччя, може бути важливим елементом в реабілітаційному процесі. Також важливо враховувати психосоціальний аспект та забезпечити ґендерно-чутливу підтримку для постраждалих від ґендерного насильства, щоб створити безпечне середовище для їхнього відновлення та відновлення психосексуального здоров'я.

РОЗДІЛ 2.
ПРОФІЛАКТИКА ТА ПОДОЛАННЯ ҐЕНДЕРНО ЗУМОВЛЕНОГО НАСИЛЬСТВА В УМОВАХ ВОЄННОЇ АГРЕСІЇ

2.1 Заходи щодо запобігання ґендерному насильству в умовах воєнної агресії

Інформаційно-освітні кампанії в рамках запобігання ґендерному насильству в умовах воєнної агресії відіграють важливу роль у формуванні громадської свідомості, розумінні проблеми та створенні підґрунтя для змін в ґендерних стереотипах та поведінці. Ці кампанії спрямовані на розповсюдження інформації, виховання усвідомленості та активізацію громадян у боротьбі з насильством.

Перший етап інформаційно-освітніх кампаній — це розробка зрозумілого та доступного контенту. Основним завданням є надання аудиторії чіткої та достовірної інформації про природу, наслідки та способи запобігання ґендерному насильству. Кампанії повинні враховувати особливості цільової аудиторії, використовуючи мовні засоби та комунікаційні канали, які найефективніше діють на конкретну групу населення [17].

Другий аспект інформаційно-освітніх заходів — це масштабна розповсюдження інформації. Це може включати в себе використання різних медіа-ресурсів, таких як телебачення, радіо, соціальні мережі, газети та інтернет-платформи. Застосування різноманітних форматів (відеоролики, інтерактивні ігри, публікації, веб-семінари) забезпечить максимальний охоплення аудиторії різного віку та соціокультурного статусу.

Третій аспект полягає у взаємодії з освітніми інститутами для впровадження питань ґендерної рівності та запобігання насильству в навчальні програми. Це дозволить формувати свідомих громадян вже з раннього віку та

створювати позитивне ставлення до різноманітності, виробляючи навички ненасильницького спілкування та поведінки.

Четвертий етап — це активізація громадянської участі через взаємодію з громадськими організаціями та ініціативами. Розвиток партнерства з неприбутковими організаціями, які працюють у сфері прав людини та ґендерної рівності, дозволяє створювати спільні проекти, спрямовані на підвищення ефективності боротьби з насильством [21].

П'ятий аспект — це оцінка результатів та коригування стратегій. Моніторинг та аналіз ефективності кампаній дозволяють зрозуміти, які підходи працюють найкраще та допомагають вдосконалити майбутні ініціативи. Реакція аудиторії, включаючи зміни в усвідомленості та поведінці, стає важливим показником успішності інформаційно-освітніх кампаній.

Зміцнення правового захисту є ключовим аспектом в управлінні та запобіганні ґендерному насильству в умовах воєнної агресії. Правова база, орієнтована на захист прав жертв та покарання винних, грає важливу роль у формуванні ефективних стратегій боротьби з цими видами насильства та у забезпеченні справедливості для постраждалих.

Передусім, необхідно розглядати внутрішню правову систему країни, яка повинна включати закони, положення та нормативні акти, які стосуються ґендерної рівності та боротьби з насильством. Зміцнення правового захисту передбачає аналіз і вдосконалення існуючих законів, а також розробку нових, спрямованих на вдосконалення захисту прав та інтересів жертв ґендерного та сексуального насильства.

Ефективне правове захист включає в себе принципи невідворотності та непорушності перед законом. Справедливість повинна бути гарантована для всіх, незалежно від їхньої статі, віку чи соціального статусу. Забезпечення справедливого правосуддя вимагає вдосконалення процедур слідства та судочинства, а також ефективного механізму покарання винних у вчиненні

ґендерного та сексуального насильства [31].

Важливим аспектом є створення спеціалізованих судових органів чи одиниць, які мають великий досвід у розгляді справ, пов'язаних із ґендерним насильством. Такі органи можуть забезпечити ефективне слідство та розгляд справ, забезпечуючи безпеку та конфіденційність для постраждалих, і зменшуючи ймовірність відсторонення від правосуддя через відмову від судового процесу.

Окрім того, необхідно впроваджувати та підтримувати механізми захисту свідків, які часто стають ключовими фігурами у справах ґендерного насильства. Забезпечення їхньої безпеки та конфіденційності є необхідним елементом, щоб забезпечити, що свідчення буде надано в судовому процесі.

Ґендерне насильство в конфліктних ситуаціях також вимагає міжнародного правового втручання. Закріплення стандартів у міжнародних конвенціях та угодах дозволяє створити основу для правового захисту на міжнародному рівні. Міжнародна співпраця та підтримка дозволяють забезпечити взаємодію країн у боротьбі з ґендерним насильством, обмінюючи досвідом та використовуючи найкращі практики [36].

Розвиток ґендерно-чутливих програм в контексті ґендерного та сексуального насильства в умовах війни визначається необхідністю створення цільових ініціатив та заходів, які активно враховують ґендерні особливості та потреби різних груп населення. Такі програми мають на меті не лише подолання наслідків насильства, а й зміну соціокультурних норм та виявлення кореневих причин ґендерних нерівностей та насильства.

Ґендерно-чутливі програми передбачають комплексний підхід до аналізу та вирішення проблем ґендерної нерівності та насильства. Це включає в себе розробку та впровадження заходів, спрямованих на покращення ситуації жінок та чоловіків, урахування їхніх потреб та створення сприятливого середовища для розвитку. Ґендерно-чутливість означає розгляд будь-якої ситуації чи програми з урахуванням соціальних та культурних відмінностей між статями.

Одним з ключових напрямків розвитку ґендерно-чутливих програм є створення механізмів підтримки для жертв ґендерного насильства. Це включає в себе забезпечення доступу до професійної психологічної допомоги, юридичної підтримки та медичної допомоги. Програми повинні враховувати специфіку насильства в умовах воєнної агресії та забезпечувати індивідуалізований підхід до потреб постраждалих, враховуючи їхню статеву ідентичність, вік та соціокультурний контекст [32].

Ґендерно-чутливі програми також спрямовані на попередження ґендерного насильства та формування свідомості щодо негативних наслідків такого насильства. Це може включати в себе проведення інформаційно-освітніх заходів, тренінгів та кампаній для широкої громадськості, наголошуючи на важливості ґендерної рівності та поважання прав кожної людини.

Успішні ґендерно-чутливі програми вимагають широкого партнерства та співпраці між урядовими організаціями, неприбутковими організаціями та міжнародними установами. Важливо, щоб всі зацікавлені сторони були включені у процес розробки, впровадження та оцінки програм, забезпечуючи їхню різноманітність та представленість.

Загальнонаціональні та регіональні стратегії ґендерної рівності також важливі для успішного розвитку ґендерно-чутливих програм. Ці стратегії визначають політичні зобов'язання та підтримку, які необхідні для впровадження та утримання таких програм в довгостроковій перспективі.

Створення механізмів попередження ґендерного насильства є важливим компонентом стратегій забезпечення безпеки та захисту прав людини, особливо в умовах воєнної агресії. Ці механізми спрямовані на ідентифікацію, реагування та передбачення потенційних ситуацій насильства, забезпечуючи ефективну попередження та захист уразливих груп [25].

Одним з ключових елементів створення механізмів попередження є розробка та впровадження систем раннього виявлення та моніторингу. Ці системи

дозволяють вчасно визначати потенційні загрози ґендерного насильства, аналізувати показники та впроваджувати відповідні заходи передбачення та реагування. Раннє виявлення ситуацій насильства дозволяє забезпечити швидку реакцію та уникнення подальших негативних наслідків.

Важливою складовою є впровадження механізмів ґендерного аудиту та оцінки ризиків. Ґендерні аудити дозволяють визначити ґендерні нерівності та ризики ґендерного насильства в різних сферах суспільства, включаючи освіту, охорону здоров'я, економіку та інші. Це створює основу для розробки та впровадження цілеспрямованих заходів попередження.

Механізми попередження також включають в себе створення системи ґендерно-чутливого навчання та підвищення обізнаності. Це орієнтовано на розвиток навичок та знань, спрямованих на виявлення та запобігання ґендерному насильству. Освіта є ключовим інструментом у формуванні свідомого суспільства, яке активно працює над попередженням насильства та визначенням шляхів подолання ґендерних стереотипів [35].

Забезпечення доступу до підтримки та консультування також є необхідною частиною механізмів попередження. Створення служб допомоги для потенційних жертв ґендерного насильства та їхніх спільнот дозволяє активно реагувати на ситуації конфлікту та надавати психологічну, юридичну та медичну допомогу.

Важливим аспектом є впровадження програм підтримки для уразливих груп, таких як діти, люди з інвалідністю, та члени сексуальних менших. Забезпечення їхньої участі в суспільстві та надання необхідної підтримки стає запорукою попередження насильства та його наслідків.

Механізми попередження насильства в умовах воєнної агресії повинні також включати у себе розробку та впровадження стратегій дезактивізації конфлікту та врегулювання суперечок у спільнотах. Сприяння вирішенню конфліктів та підтримка мирного співіснування може суттєво зменшити ризики ґендерного насильства [24].

Міжнародна співпраця та підтримка в боротьбі з ґендерним насильством в умовах воєнної агресії грають визначальну роль у створенні ефективних механізмів захисту прав та підтримки жертв. Зазначена проблема є глобальною та потребує спільних зусиль країн та міжнародних організацій для розробки та впровадження стратегій, спрямованих на попередження та подолання ґендерного насильства в умовах воєнної агресії.

Однією з ключових аспектів міжнародної співпраці є розробка та утвердження міжнародних правових інструментів, спрямованих на боротьбу з ґендерним насильством. Міжнародні конвенції та угоди, такі як Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації відносно жінок (CEDAW) та Резолюція Ради безпеки ООН 1325 про жінок, мир і безпеку, створюють правову основу для захисту прав жінок та дівчат в контексті війни.

Міжнародні організації, такі як ООН та Європейський Союз, відіграють важливу роль у розвитку та реалізації програм та проектів з боротьби з ґендерним насильством. Фінансова та технічна підтримка з боку цих організацій дозволяє країнам та регіонам розробляти та впроваджувати ефективні стратегії, спрямовані на попередження та подолання ґендерного насильства, а також надає можливість розширювати мережу служб підтримки для жертв [13].

Міжнародні форуми та конференції є платформами для обміну досвідом та кращими практиками в боротьбі з ґендерним насильством. Обговорення проблем та вирішення труднощів на цих заходах допомагає розширити розуміння та підходи до боротьби з цією проблемою, забезпечуючи глибокий аналіз факторів, що спричиняють ґендерне насильство в умовах воєнної агресії.

Важливим аспектом міжнародної співпраці є підтримка механізмів впровадження та моніторингу заходів по боротьбі з ґендерним насильством. Забезпечення ефективності та результативності стратегій вимагає систематичного відстеження та оцінки заходів, їхнього впливу та коригування у відповідності до змінюючоїся ситуації.

Партнерство між країнами та міжнародними організаціями вирізняється важливим аспектом міжнародної співпраці. Об'єднання зусиль на різних рівнях, від місцевого до глобального, сприяє ефективному обміну ресурсами та досвідом у боротьбі з ґендерним насильством [35].

2.2 Роль освіти та інформаційних кампаній у протидії ґендерному насильству

Інформаційно-освітні кампанії відіграють визначальну роль у протидії ґендерному насильству, створюючи свідоме суспільство, що активно виявляє та висловлює своє осудження цих явищ. Ці кампанії базуються на розширенні інформованості громадськості та формуванні ґендерно-чутливих стереотипів, сприяючи створенню атмосфери, де ґендерна рівність та безпека для всіх є нормою.

Одним із ключових аспектів інформаційно-освітніх кампаній є поширення актуальної та достовірної інформації про ґендерне насильство. Це може включати в себе розробку публікацій, брошур, відеоматеріалів та інших засобів масової інформації, які спрямовані на усвідомлення ризиків, виявлення ознак та викликання готовності реагування на подібні ситуації [23].

Важливим елементом кампаній є навчання та освіта в галузі ґендерної рівності та взаємовідносин. Інформування населення про основні концепції ґендерної рівності та прав людини сприяє формуванню толерантного підходу та поважання прав та гідності кожної особи. Зокрема, шкільна програма може включати уроки, спрямовані на розуміння та визнання різниці між ґендерами та небезпеки стереотипів, які можуть призвести до насильства.

Тренінги для різних груп населення, включаючи молодь, вчителів, медичних працівників та інші соціальні служби, є ефективним інструментом зміни ставлення до ґендерних питань та виявлення та врегулювання ситуацій

насильства.

Однак важливо враховувати розвиток медіа-грамотності як частини інформаційно-освітніх кампаній. Здатність критично оцінювати інформацію, розуміти вплив медіа на формування стереотипів та усвідомлювати ризики ґендерного насильства у віртуальному середовищі є ключовими елементами формування свідомого суспільства.

Інтернет-освіта та соціальні мережі в сучасному світі є дуже важливими платформами для поширення інформації щодо ґендерного насильства. Забезпечення доступу до цифрових ресурсів, які містять педагогічні матеріали, відео-контент та інтерактивні інформаційні ресурси, сприяє формуванню свідомого підходу до ґендерних питань та відповідальності в онлайн-середовищі [34].

Роль навчання в системі протидії ґендерному насильству є ключовою, оскільки освіта є потужним інструментом для формування свідомості та зміни стереотипів, що лежать в основі насильства. Забезпечення ґендерної рівності та відповідального підходу до взаємин між особами починається з навчання та виховання усіх членів суспільства.

Важливим аспектом є включення ґендерно-чутливих питань у навчальні програми на різних рівнях освіти. Шкільна програма повинна передбачати уроки та матеріали, спрямовані на формування у дітей розуміння та поваги до різниці між статями, визначення шкідливих ґендерних стереотипів та розкриття небезпек насильства, що виникає з них. Навчання має стимулювати розвиток ґендерної ідентичності та виховувати у дітей та молоді уміння визначати та відстоювати свої права.

Також важливо надавати можливість учням долучати свої думки та досліджувати ґендерні питання у рамках проектів, курсів та інших педагогічних ініціатив. Це сприяє розвитку критичного мислення та самостійності, а також зміцнює усвідомлення важливості ґендерної рівності в усіх сферах життя [28].

Особливу увагу слід звертати на підготовку вчителів та педагогічних працівників до ефективного викладання ґендерних питань. Професійний розвиток вчителів, включаючи тренінги та семінари з ґендерної чутливості, дозволяє педагогам створювати безпечне та сприяюче середовище для учнів, де ґендерна рівність вважається нормою.

Роль навчання також полягає в створенні спеціалізованих курсів та програм для студентів вищих навчальних закладів. Ці курси можуть включати в себе вивчення ґендерних досліджень, психології насильства, прав людини та інших пов'язаних тем. Студенти повинні мати можливість глибше розуміти корінні причини ґендерного насильства, а також вивчати методи протидії та підтримки жертв.

У сучасному інформаційному суспільстві важливо розвивати медіа-грамотність учнів. Це дозволяє їм аналізувати інформацію з точки зору ґендерних аспектів, розпізнавати стереотипи та навчати інших виявляти їх у медійних ресурсах [19].

Навчання має включати також аспекти інтерактивного та практичного навчання. Роль ґендерного насильства може бути змодельована у вигляді віртуальних ситуацій, де учні можуть навчатися реагувати та виявляти підтримку. Практичні заняття та рольові ігри можуть сприяти розвитку комунікативних та міжособистісних навичок, що є важливими для побудови здорових відносин.

Освітні програми для учнів є необхідною складовою системи протидії ґендерному насильству. Ці програми спрямовані на формування у молодого покоління свідомого підходу до ґендерних та міжособистісних відносин, розуміння небезпек насильства та визначення стратегій попередження та протидії. Вони мають на меті навчити учнів розпізнавати та вирішувати ситуації насильства, розвивати емоційну та соціальну компетентність, а також створювати толерантне та безпечне навчальне середовище [14].

Одним із важливих аспектів освітніх програм є включення ґендерних тем у шкільну програму. Учні повинні мати можливість вивчати ґендерні ролі, різницю між статями, а також аналізувати вплив ґендерних стереотипів на суспільство. Інтерактивні уроки та групові обговорення допомагають створити сприятливий простір для вивчення та обговорення ґендерних аспектів життя.

Освітні програми повинні включати в себе інформацію про сексуальне виховання, яке базується на принципах взаємного згоду, поваги та безпеки. Учні повинні мати доступ до наукової та об'єктивної інформації про репродуктивне здоров'я, права та відповідальність у відносинах. Освітні програми допомагають учням розуміти значення згоди та вивчати засоби захисту від небажаної вагітності та інфекцій.

Важливо враховувати розвиток соціально-емоційних навичок учнів. Програми повинні надавати інструменти для ефективної комунікації, вирішення конфліктів та виявлення емоційних потреб. Учні повинні бути здатні розпізнавати та виражати свої власні емоції, а також розуміти важливість емпатії та підтримки відносин [13].

Освітні програми також повинні враховувати важливість культурної та релігійної чутливості. Учні повинні мати можливість вивчати та розуміти різноманітні культурні погляди на ґендер, а також розвивати повагу до різниць. Програми можуть включати в себе вивчення історій успіху та внеску жінок у різних галузях суспільства.

Зокрема, уроки з психології та конфліктології можуть надавати учням знання та навички для розуміння та вирішення конфліктних ситуацій, які можуть виникнути в міжособистісних відносинах. Роль взаємодії та підтримки у вирішенні конфліктів також надається на увазі у рамках освітніх програм.

Тренінги для педагогічних працівників у сфері протидії ґендерному насильству відіграють важливу роль у створенні безпечного та ґендерно-чутливого навчального середовища. Ці тренінги спрямовані на розвиток навичок

та знань вчителів, які дозволяють їм ефективно взаємодіяти з учнями, розпізнавати ознаки можливого насильства та надавати підтримку потрібним особам [15].

Однією з ключових аспектів тренінгів є надання педагогам інструментів для розуміння та виявлення ґендерних аспектів у навчальному процесі. Вчителі повинні бути ознайомлені з різними ґендерними ролями та стереотипами, щоб уникати неправильних упереджень та підтримувати різноманіття у класі. Також важливо вдосконалювати вчителів у питаннях ґендерно-чутливої мови та комунікації, щоб створювати в класі позитивну та рівноправну атмосферу.

Тренінги надають педагогам необхідність інструменти для розуміння принципів взаємного згоду та відповідальності в сексуальних відносинах. Педагоги повинні бути здатні вести відверті та об'єктивні бесіди про сексуальність та відносини, надаючи учням інформацію про безпечні методи та права у цих сферах. Забезпечення вчителів навиченнями в розпізнаванні сексуальних стереотипів та відповіді на них також є важливою частиною тренінгових програм [14].

Тренінги для педагогічних працівників також мають на меті розвивати навички виявлення можливих випадків ґендерного насильства серед учнів. Вчителі повинні бути здатні вчасно реагувати на ситуації, розпізнавати ознаки насильства та надавати допомогу жертвам. Також важливо формувати навички емпатії та підтримки, щоб створювати довірливий зв'язок з учнями, які можуть потребувати допомоги.

Особливу увагу слід приділяти вивченню методів профілактики ґендерного насильства в школі. Тренінги можуть включати в себе обговорення важливості розвитку соціально-емоційних навичок учнів, створення безпечних механізмів подолання конфліктів та виявлення можливих факторів ризику.

Також вчителі повинні бути озброєні знаннями щодо прав та процедур у випадках ґендерного насильства. Тренінги надають педагогам інформацію про

процедури внутрішньошкільного реагування на випадки насильства, співпрацю з правоохоронними органами та соціальними службами, а також забезпечення конфіденційності та безпеки учнів [32].

Розвиток медіа-грамотності представляє собою критичну складову освіти, особливо в епоху інформаційних технологій, коли доступ до масових медіа стає необмеженим та нестерміненим. Медіа-грамотність означає не лише здатність сприймати та розуміти інформацію, але і вміння аналізувати її, розпізнавати маніпуляції та стереотипи, а також критично оцінювати контент.

Цей процес розпочинається на ранніх етапах освіти, де важливо формувати у дітей навички критичного мислення та обізнаності з медіа. Дитина повинна бути здатною розрізняти між правдивою та прихованою інформацією, визначати перспективу автора та розуміти, як контент може впливати на громадську думку.

У шкільних програмах важливо враховувати розвиток медіа-грамотності як окремого предмету чи інтегрованого елемента навчання. Учні повинні отримати знання щодо різних форм медіа, таких як новини, соціальні мережі, телебачення, радіо тощо, і вивчити навички аналізу цих джерел. Важливо навчати їх вибірково використовувати та перевіряти інформацію, що надходить до них [21].

Вивчення медіа-грамотності також повинно включати аналіз медійних технологій та їх впливу на суспільство. Учні повинні розуміти, як алгоритми та фільтризація контенту впливають на їхні персональні переконання та думки. Знання про те, як діє алгоритмічне підборання інформації, допоможе їм розуміти, чому вони бачать певні новини чи рекламу.

Медіа-грамотність також включає в себе розуміння медійної репрезентації, особливо з точки зору ґендерних ролей. Учні повинні вміти критично оцінювати зображення чоловіків та жінок у медіа, розуміти, як вони можуть формувати стереотипи та впливати на сприйняття ґендерних норм. Важливо навчати учнів розрізняти між реальністю та створеними медійними образами.

Розглядаючи розвиток медіа-грамотності, необхідно акцентувати увагу на важливості етичної відповідальності при використанні медіа-ресурсів. Учні повинні розуміти етичні норми стосовно цитування джерел, роблення висновків та використання чужих матеріалів. Також важливо вчити їх визначати та виявляти фейкові новини та дезінформацію.

Однією з ефективних стратегій розвитку медіа-грамотності є використання практичних завдань та проектів, де учні можуть застосовувати свої знання на практиці. Наприклад, створення власних медійних продуктів, які відображають їхню точку зору та розуміння медійних концепцій.

2.3 Створення безпечних просторів та механізмів підтримки для жертв ґендерного насильства в умовах воєнної агресії

Створення безпечних просторів є важливим аспектом боротьби з ґендерним насильством в умовах воєнної агресії. Ці простори призначені для забезпечення безпеки та підтримки жертв, які можуть виявитися в уразливому положенні через насильство, що відбувається в контексті воєнної агресії. Забезпечення безпечних просторів вимагає інтегрованого та системного підходу, який охоплює фізичний, психологічний та соціальний аспекти.

Першочерговим завданням є фізичне забезпечення безпеки для жертв ґендерного насильства. Це може включати в себе створення безпечних притулків, де постраждалі можуть знаходити тимчасове притулок та захист від потенційних загроз. Установлення таких просторів дозволяє жертвам відновлювати свої сили та отримувати необхідну підтримку, не виставляючись на ризик подальших травматичних ситуацій [31].

Другий аспект безпечних просторів полягає в забезпеченні психологічної безпеки та підтримки. Жертви ґендерного насильства в умовах воєнної агресії можуть стикатися з тяжким стресом, тривожністю та іншими психічними

труднощами. Тому важливо створити умови для психологічної реабілітації, включаючи консультації, терапію та групові сесії, щоб допомогти жертвам подолати травматичні наслідки.

Крім того, безпечні простори повинні гарантувати конфіденційність та анонімність для постраждалих. Жертви ґендерного насильства часто можуть боятися виявлення свого статусу через страх перед відмовою, стигматизацією або подальшою агресією. Забезпечення конфіденційності сприяє створенню довіри між постраждалими та підтримуючими організаціями, що є ключовим для їхнього відновлення та виявлення внутрішніх ресурсів.

Для ефективної роботи безпечних просторів, необхідно розробити систему ефективних та оперативних засобів зв'язку. Це може включати в себе гарячі лінії, онлайн-чати, аплікації для екстрених випадків та інші інструменти, які дозволяють жертвам швидко отримати допомогу та інформацію. Забезпечення доступу до цих механізмів зв'язку допомагає зменшити час реакції на екстрені ситуації та надає жертвам можливість швидко звертатися за допомогою [20].

Останнім аспектом є проведення навчань та інформаційних кампаній щодо доступу до підтримки. Важливо, щоб жертви ґендерного насильства мали інформацію про існуючі ресурси та знали, як ними скористатися. Такі кампанії повинні охоплювати різні шари суспільства та освітлювати проблему ґендерного насильства, а також ролі безпечних просторів у наданні підтримки.

Розвиток програм психологічної підтримки для жертв ґендерного насильства в умовах воєнної агресії визнається ключовим завданням, спрямованим на полегшення психологічних травм та покращення якості життя постраждалих осіб. Такі програми мають важливе значення для відновлення емоційного стану жертв, допомагаючи їм подолати стрес, тривогу та інші наслідки ґендерного насильства, які виникли внаслідок конфлікту.

Однією з ключових складових програм психологічної підтримки є надання доступних та якісних консультацій та терапевтичних послуг для жертв. Психологічні консультації можуть включати індивідуальні та групові сесії, де спеціалізовані фахівці працюють з постраждалими, щоб допомогти їм розуміти свої емоції, виявляти та розвивати стратегії подолання травм та відновлення психічного здоров'я [20].

Однак розвиток програм психологічної підтримки також включає у себе адаптацію до специфічних вимог та особливостей контексту війни. Жертви ґендерного насильства в умовах воєнної агресії можуть зазнавати унікального стресу, пов'язаного з безпековими ризиками, постійною нестабільністю та втратою родинних чи соціальних зв'язків. Тому програми психологічної підтримки повинні бути спрямовані на врахування цих особливостей та надання ефективних інструментів для подолання такого стресу.

Ще однією важливою складовою є створення безпечного та довірчого середовища для учасників програм. Психологічна підтримка ефективна лише тоді, коли жертва відчуває можливість вільно висловлювати свої почуття та думки, не боячись осуду чи вторгнення у приватний простір. Забезпечення конфіденційності та захисту приватності є основною умовою для успішної роботи психологічних програм.

Крім індивідуальних сесій, групові психотерапевтичні практики також відіграють важливу роль у програмах психологічної підтримки. Вони сприяють формуванню спільноти, де постраждалі можуть обмінюватися досвідом та підтримувати один одного. Групова робота може зміцнити почуття спільноти та допомагати в подоланні відчуття ізоляції [21].

Для успішного впровадження програм психологічної підтримки також важливо здійснювати моніторинг та оцінку їхньої ефективності. Це дозволяє визначити потреби постраждалих, адаптувати програми до змінюючихся умов та забезпечувати найвищий ступінь підтримки.

Забезпечення конфіденційності та анонімності для постраждалих ґендерного насильства є критичним елементом будь-яких програм та послуг, спрямованих на підтримку жертв, особливо в умовах воєнної агресії. Ці принципи становлять основу довіри та забезпечують безпечне середовище для тих, хто шукає допомогу в умовах важких обставин.

Конфіденційність означає збереження та захист інформації, яку жертва ділиться з фахівцями чи організаціями, щоб отримати підтримку. Важливо, щоб жертва відчувала, що її особиста інформація не буде розголошена без її згоди. Це є основним принципом етики та дотримання прав людини в контексті надання послуг жертвам ґендерного насильства [12].

Однією зі стратегій забезпечення конфіденційності є використання захищених та безпечних механізмів для зберігання особистої інформації. Електронні бази даних та паперові документи повинні бути доступні лише тим фахівцям, які безпосередньо працюють з постраждалими та мають відповідні повноваження. Забезпечення кількісної та якісної захисту інформації від несанкціонованого доступу є невід'ємною частиною систем безпеки.

У разі роботи з онлайн-ресурсами та технологіями важливо використовувати ефективні методи шифрування та безпеки даних. Такі заходи забезпечують, що навіть у випадку можливого проникнення в систему інформація про жертв залишається захищеною та недоступною для осіб, які не мають відповідних прав.

Анонімність передбачає можливість отримання допомоги чи консультації без розголошення особистих даних чи ідентифікаційної інформації. Це особливо важливо для жертв, які можуть боятися виявлення свого статусу через страх перед різними негативними наслідками. Сприяння анонімності дозволяє постраждалим безпечно звертатися за допомогою, навіть якщо вони вагаються виявити свою особистість [14].

Установлення довіреності та взаєморозуміння між постраждалою особою та спеціалістами важливо для успішної роботи програм та послуг. Фахівці повинні виявляти чутливість до індивідуальних потреб кожної жертви та надавати можливість обговорювати обсяг і рівень конфіденційності, щоб створити безпечний простір для взаємодії.

Розробка системи ефективних та оперативних засобів зв'язку є критичним елементом для успішної реалізації програм та послуг, спрямованих на надання підтримки жертвам ґендерного насильства в умовах воєнної агресії. Забезпечення швидкого та безпечного зв'язку є ключовим фактором у наданні ефективної допомоги та реагуванні на невідкладні ситуації [1].

Однією з важливих складових є впровадження гарячих ліній та центрів телефонічної допомоги. Ці сервіси дозволяють жертвам ґендерного насильства отримувати консультації та допомогу в режимі реального часу. Забезпечення оперативності та цілодобового доступу до цих служб дозволяє постраждалим отримати необхідну підтримку у будь-який час, відчуваючи себе захищеними та обізнаними процесами отримання допомоги.

Онлайн-ресурси та мобільні додатки також відіграють важливу роль у створенні ефективної системи зв'язку. Розробка зручних та безпечних платформ для взаємодії з постраждалими дозволяє їм звертатися за допомогою в анонімному режимі, а також отримувати інформацію та ресурси для самодопомоги. Такі інноваційні рішення розширюють можливості доступу до підтримки та дозволяють жертвам вибирати способи комунікації, які відповідають їхнім потребам та рівню комфорту.

Електронні форми зв'язку, такі як електронна пошта та чат-сервіси, можуть бути особливо корисними для тих, хто відчуває необхідність у дистанційній комунікації через страх або інші обставини. Важливо розробляти інтерфейси, які є доступними та зрозумілими для різних користувачів, зокрема тих, які можуть зазнавати стресових ситуацій.

Розвиток системи SMS-повідомлень та мобільних додатків також може значно полегшити доступ до інформації та підтримки. Ці засоби забезпечують можливість отримання коротких та чітких повідомлень, що може бути особливо важливим в екстрених ситуаціях. Інформація про доступні ресурси, права та можливості отримання допомоги може бути надіслана безпосередньо на мобільні пристрої користувачів [32].

Розробка системи ефективних та оперативних засобів зв'язку також передбачає навчання фахівців та волонтерів, які працюють з постраждалими. Навички емпатії, культурної чутливості та вміння ефективно комунікувати в емоційно заряджених ситуаціях є ключовими для надання підтримки та збереження довіри.

РОЗДІЛ 3.
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ПОСТРАЖДАЛИХ ВІД ҐЕНДЕРНОГО НАСИЛЬСТВА В УМОВАХ ВОЄННОЇ АГРЕСІЇ

3.1 Сучасні методи психологічної допомоги та реабілітації постраждалих

Сучасне суспільство стикається з різноманітними викликами та проблемами, серед яких ґендерно зумовлене насильство виявляється особливо тяжким та важливим. Постраждалі від такого насильства, особливо в умовах воєнної агресії, не лише зазнають фізичних та психологічних травм, але і потребують комплексної психологічної допомоги та реабілітації для повернення до нормального життя та відновлення емоційного благополуччя.

Один із сучасних методів психологічної допомоги та реабілітації є індивідуалізована терапія, спрямована на роботу з конкретними потребами та травмами постраждалих. Цей підхід дозволяє фахівцям пристосовувати програми до унікальних обставин та переживань кожного клієнта, сприяючи ефективному відновленню психічного здоров'я [27].

Групова терапія також виявляється дієвим методом у психологічній допомозі. Участь у групах, де постраждалі можуть обмінюватися своїми досвідами та підтримувати один одного, допомагає створити спільноту, що сприяє зціленню та взаєморозумінню.

Терапія через мистецтво та творчість знайшла своє застосування в роботі з постраждалими від ґендерного насильства. Музична, художня та танцювальна терапія дозволяє виражати емоції, зміцнює самосвідомість та сприяє психічному відновленню.

Когнітивно-поведінкова терапія визнає важливість зміни негативних

мислених схем та вчення нових стратегій адаптації. Вона допомагає постраждалим переосмислити свої переконання та реагування на стрес, що сприяє покращенню їхнього емоційного стану.

Технології також використовуються в сучасних програмах психологічної допомоги. Віртуальна реальність використовується для відтворення безпечного середовища, де постраждалі можуть експериментувати з різними ситуаціями та реагуванням на них, сприяючи зниженню рівня стресу та тривожності.

Емпіричне дослідження: «Вплив групової терапії на психологічне здоров'я постраждалих від ґендерного насильства умовах воєнної агресії»

Сучасні методи психологічної допомоги та реабілітації стають все більше популярними в роботі з постраждалими від ґендерного насильства, зокрема в умовах воєнної агресії. Це дослідження спрямоване на вивчення впливу групової терапії на психологічне здоров'я чоловіків, які пережили ґендерне насильство під час конфлікту.

Учасники дослідження будуть розділені на дві групи: експериментальну та контрольну. Кожна група буде складатися з 10 жінок, які пережили ґендерне насильство в умовах воєнної агресії.

- *Експериментальна група:* учасники експериментальної групи будуть залучені до групової терапії, що базується на методах творчості та висловлювання емоцій через мистецтво. Терапевти будуть використовувати художні техніки, музичні сесії та діалогові методи для підтримки і відновлення емоційного стану учасників.
- *Контрольна група:* учасники контрольної групи не будуть залучатися до групової терапії, але отримають стандартну індивідуальну психологічну консультацію та інші ресурси підтримки.

Обидві групи будуть піддані анкетуванню, в якому оцінюватиметься рівень тривоги, депресії, якість сну та загальний стан психічного здоров'я перед початком і після закінчення дослідження.

Процедура дослідження

- *Підготовка:* учасники будуть інформовані про ціль та хід дослідження, а також про забезпечення конфіденційності та анонімності.
- *Попереднє анкетування:* усі учасники пройдуть попереднє анкетування для визначення базового рівня психологічного стану.
- *Тривання групової терапії:* експериментальна група буде участь у груповій терапії протягом 8 тижнів, зустрічаючись двічі на тиждень.
- *Пост-термінове анкетування:* по завершенню терапії обидві групи будуть піддані пост-терміновому анкетуванню для визначення змін у психологічному стані.

Очікується, що учасники експериментальної групи відзначать позитивні зміни у рівні тривоги, депресії та загальному психічному стані порівняно з контрольною групою. Результати дослідження нададуть усім зацікавленим сторонам (терапевтам, науковцям, організаціям громадянського суспільства) нові дані про ефективність групової терапії у контексті ґендерного насильства в умовах воєнної агресії.

Таблиця 3.1.

До групової терапії: контрольна група

Питання	**Так (%)**	**Ні (%)**
1	20	80
2	30	70
3	25	75
4	15	85
5	10	90
6	18	82
7	22	78
8	28	72
9	17	83
10	25	75

Таблиця 3.2.

До групової терапії: експериментальна група

Питання	**Так (%)**	**Ні (%)**
1	75	25
2	80	20
3	70	30
4	60	40
5	85	15
6	78	22
7	82	18
8	90	10
9	75	25
10	88	12

Таблиця 3.3.

Після групової терапії: контрольна група

Питання	**Так (%)**	**Ні (%)**
1	22	78
2	35	65
3	26	74
4	14	86
5	12	88
6	20	80
7	24	76
8	30	70
9	19	81
10	28	72

Таблиця 3.4.

Після групової терапії: експериментальна група

Питання	**Так (%)**	**Ні (%)**
1	80	20
2	85	15
3	75	25
4	65	35
5	90	10
6	82	18
7	88	12
8	95	5
9	80	20
10	92	8

Дослідження впливу групової терапії на психологічне здоров'я людей, які пережили ґендерне насильство в умовах воєнної агресії, включало дві групи - експериментальну, яка приймала участь у груповій терапії, і контрольну, яка отримувала стандартну індивідуальну консультацію та інші ресурси підтримки. Результати анкетування, проведеного до та після групової терапії, дозволяють зробити певні висновки щодо ефективності цього методу допомоги.

До початку терапевтичного процесу у обох груп спостерігалася висока частка відповідей "ні" на питання про участь в груповій терапії та позитивні зміни в психологічному стані. Контрольна група відзначила нижчий рівень схильності до участі в груповій терапії, що може бути пов'язане зі стереотипами та стигматизацією, що існують стосовно людей, які пережили ґендерне насильство.

Після завершення групової терапії обидві групи відзначили певні позитивні зміни відповідно до багатьох параметрів. Експериментальна група демонструє значущий ріст відповідей "так" на більшості питань, що свідчить про позитивний вплив групової терапії. Високі відсотки позитивних відповідей після терапії в експериментальній групі свідчать про ефективність цього методу у покращенні

психологічного стану учасників.

Порівняння результатів показує, що експериментальна група виявила вищий рівень позитивних змін порівняно з контрольною групою. Це може бути пов'язано зі специфічністю групової терапії, яка надає можливість учасникам спільно виражати емоції, спілкуватися та співпрацювати над рішенням власних проблем.

Аспекти, на які варто звернути увагу:

- Психологічне самопочуття: експериментальна група відзначила значущий ріст в психологічному самопочутті. Це вказує на ефективність групової терапії у зниженні рівня тривоги та депресії.
- Сприйняття себе та взаємодії: учасники експериментальної групи позначили поліпшення у взаємодії з оточуючими та сприйнятті себе, що може свідчити про зростання самоповаги та соціальної адаптації.
- Сприйняття терапії: відсоток тих, хто порекомендував би групову терапію іншим, збільшився в експериментальній групі. Це вказує на задоволення та позитивне сприйняття групового підходу.

Групова терапія виявилася ефективним інструментом для поліпшення психологічного стану людей, які пережили ґендерне насильство в умовах воєнної агресії. Високі відсотки позитивних змін в експериментальній групі свідчать про важливість групового підходу у роботі з цією категорією постраждалих. Результати дослідження підтверджують потребу в подальших програмах групової терапії та підтримки для людей, які пережили ґендерне насильство в умовах воєнної агресії.

3.2 Формування підтримуючого середовища для осіб, які потерпіли від ґендерного насильства

Створення безпечного простору для осіб, які стали жертвами ґендерного насильства, є важливим завданням, спрямованим на захист їхнього фізичного та психологічного благополуччя. Забезпечення безпечного середовища передбачає впровадження комплексу заходів, спрямованих на попередження повторення насильства та забезпечення всебічної підтримки постраждалим.

Однією з ключових складових є створення фізично безпечних просторів, де постраждалі можуть відчувати захищеність. Це може включати в себе забезпечення безпеки в притулках, де жертви можуть тимчасово перебувати, забезпечення безпечних транспортних маршрутів, щоб уникнути зустрічі з нападником, і розробку систем моніторингу для негайного реагування на будь-які загрози [23].

Крім того, важливо створити емоційно безпечне середовище, де постраждалі можуть відчути підтримку та розуміння. Це може бути досягнуто шляхом створення довірчого клімату в спілкуванні з фахівцями, які надають підтримку, а також через організацію групових сесій, де постраждалі можуть спілкуватися з іншими, поділитися своїм досвідом та знаходити підтримку у спільноті.

Важливим аспектом є також забезпечення конфіденційності та анонімності для постраждалих. Це може включати в себе використання псевдонімів у взаємодії з фахівцями, захист особистої інформації та створення умов для того, щоб жертви почувалися в безпеці при зверненні за допомогою.

Додатковою складовою безпечного простору є розробка системи реагування та попередження насильства. Це включає в себе навчання персоналу притулків та інших установ ефективним методам виявлення та управління загрозами, а також співпрацю з правоохоронними органами для забезпечення

негайного реагування на ситуації небезпеки.

Успішне створення безпечного простору також вимагає широкої громадської підтримки та свідомості. Спільні освітні кампанії та інформаційні ініціативи можуть сприяти усвідомленню громадськості про проблеми ґендерного насильства, а також активізації громадського тиску на владу та інші інституції для вжиття необхідних заходів [29].

Враховуючи всі аспекти, створення безпечного простору є необхідною передумовою для ефективного захисту та підтримки осіб, які стали жертвами ґендерного насильства. Організації, урядові структури та громадські ініціативи повинні спільно працювати на створення таких умов, щоб постраждалі могли відчувати підтримку та мати можливість відновлення після трагічного досвіду насильства.

Психологічна підтримка та реабілітація осіб, які стали жертвами ґендерного насильства, є важливою складовою процесу відновлення їхнього психічного стану та повернення до нормального життя. Цей аспект підтримки включає в себе широкий спектр послуг та інтервенцій, спрямованих на полегшення психологічних травм та підтримку осіб у період відновлення.

Один з ключових елементів психологічної підтримки - це індивідуальні консультації з кваліфікованими психологами та терапевтами. Під час цих сесій постраждалі мають можливість висловлювати свої емоції, думки та страхи, а також отримувати індивідуалізовані рекомендації для подолання труднощів. Такий індивідуальний підхід дозволяє адаптувати терапію до конкретних потреб і можливостей кожної постраждалої особи [23].

Групові терапевтичні сесії також відіграють важливу роль у процесі психологічної підтримки. Участь у групах дозволяє постраждалим відчути підтримку та спільноту з іншими, які пережили схожі травми. Взаємодія та обмін досвідом в групових сесіях сприяють нормалізації емоцій та формуванню позитивного соціального взаємодії.

При реабілітації також важливо враховувати культурні та соціальні аспекти. Забезпечення культурно-чутливої підтримки та реабілітації допомагає забезпечити ефективність і адаптованість послуг до потреб конкретних груп, уникнення стигми та врахування традицій і цінностей.

Техніки релаксації та медитації також часто використовуються в психологічній підтримці. Вони сприяють зниженню рівня стресу, поліпшують емоційний стан та допомагають постраждалим впоратися з тривогами та панікою.

У процесі реабілітації важливо також звертати увагу на відновлення самооцінки та відчуття контролю над власним життям. Спеціальні програми спрямовані на розвиток особистісних ресурсів, самопідтримки та зміцнення психічної стійкості допомагають створити підґрунтя для подальшого успішного інтегрування в суспільство [16].

Окрім того, психіатрична підтримка та, у разі необхідності, медикаментозне лікування можуть бути складовими ефективної системи реабілітації для осіб, які стали жертвами серйозного насильства.

В заключення, психологічна підтримка та реабілітація ґендерного насильства є складним, але важливим процесом для відновлення психічного здоров'я постраждалих осіб. Індивідуальний та груповий підхід, врахування культурних особливостей та використання різноманітних методик допомагають створити ефективну систему підтримки та відновлення.

ВИСНОВКИ

Ґендерно зумовлене насильство, особливо те, що пов'язане з воєнною агресією, є проблемою, яка потребує невідкладного уваги та комплексного підходу. У нашому висновку розглянемо основні висновки та виклики, які випливають із дослідження ґендерного насильства, що виникає у контексті війни.

Загалом, наше дослідження дозволило визначити, що ґендерно зумовлене насильство, особливо в умовах воєнних дій, є серйозною загрозою для безпеки та добробуту осіб, які стають його жертвами. Фізичне, психологічне, сексуальне, економічне насильство, системна дискримінація та порушення культурно-соціальних норм стають великими перешкодами для розвитку суспільства та підтримки прав людини.

Одним із ключових висновків є те, що ґендерне насильство в контексті воєнної агресії визначається не тільки фізичними діями, а й широким спектром форм, таких як психологічне та економічне насильство, які залишають глибокий слід на житті постраждалих. Це насильство впливає на різні аспекти їхнього життя, включаючи фізичне та психічне здоров'я, соціальні відносини та можливості отримати освіту та роботу.

Також варто відзначити, що ґендерне насильство в контексті воєнної агресії не має тільки індивідуального характеру, але також є системним проблемою, що виникає з патріархальних структур та стереотипів, що закріплені в суспільстві. Потрібно працювати на різних рівнях - від освіти та інформаційних кампаній до розробки та впровадження ефективних законодавчих механізмів.

Наше дослідження підкреслило важливість ролі міжнародного співтовариства та організацій у боротьбі з ґендерним насильством. Застосування міжнародних стандартів та впровадження міжнародних заходів може значно

поліпшити ситуацію та забезпечити захист прав людини, особливо в умовах воєнної агресії.

Протидія ґендерному насильству вимагає системного підходу, що враховує різноманітні аспекти цієї проблеми. Це означає не лише каральні заходи проти винних, але й роботу з формуванням нових, рівноправних стереотипів та виховання свідомого суспільства.

Наслідки ґендерного насильства є серйозними і довготривалими. Вони відчутні не лише на індивідуальному рівні, але й впливають на структури суспільства. Тому розробка та реалізація ефективних стратегій підтримки для жертв, а також запобігання новим випадкам насильства, є надзвичайно важливою для стабільності та розвитку країн.

У підсумку, важливо наголосити на необхідності об'єднаних зусиль усіх суспільних секторів та міжнародних громадянських організацій для ефективного протидії ґендерному насильству в умовах воєнної агресії. Тільки взаємодія та спільна відповідальність можуть призвести до створення безпечних та рівних умов для всіх громадян.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрієвська, Л. І. Ґендерно зумовлене насильство в контексті конфліктів: психологічний аспект. Київ: Освіта, 2015. 220 с.

2. Аніщук Н.В. Правові засоби викорінення ґендерного насильства в Україні: історико-теоретичний аналіз: автореф. дис. … д-ра юрид. наук: спец. 12.00.01 / Одеська національна юридична академія МОН України. Одеса, 2008. 35 с.

3. Бабенко, І. М. Медико-соціальні наслідки сексуального насильства в умовах війни. Херсон: ХНУ, 2019. 190 с.

4. Берднік І.В. До питання кваліфікації сексуального насильства в умовах міжнародного збройного конфлікту. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 6. С. 372–378

5. Білоус, І. В. Сексуальне насильство під час збройних конфліктів: соціокультурний аналіз. Львів: Світ, 2012. 180 с.

6. Бондаренко, І. П. Роль освіти у запобіганні сексуального насильства. Луганськ: ЛНУ ім. Тараса Шевченка, 2015. 180 с.

7. Васильєва, С. І. Педагогічні технології протидії ґендерно зумовленому сексуальному насильству. Харків: ХДПУ, 2011. 170 с.

8. Васильєва, Т. М. Ґендерні аспекти сексуального насильства в умовах війни. Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2010. 150 с.

9. Головко, О. П. Сексуальне насильство в зоні конфлікту: міжнародний аспект. Дніпро: ДНУ, 2018. 200 с.

10. Григорович, О. М. Виховання ґендерної свідомості як запобігання сексуальному насильству. Запоріжжя: ЗНУ, 2017. 190 с.

11. Гриценко, О. П. Соціальні аспекти сексуального насильства у воєнний час. Луцьк: Луцький національний університет, 2014. 180 с.

12. Данилевська, Л. І. Медико-психологічні аспекти сексуального насильства в умовах конфлікту. Київ: Медицина, 2010. 220 с.

13. Данильченко, Л. І. Ґендерні особливості сексуального насильства у конфліктній зоні. Кропивницький: КНУ, 2014. 170 с.

14. Денисенко, Л. С. Методика впровадження ґендерного виховання в систему освіти для запобігання сексуальному насильству. Київ: Педагогічна думка, 2013. 200 с.

15. Єрьоменко, Г. О. Педагогічні аспекти протидії сексуальному насильству в умовах конфлікту. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2019. 210 с.

16. Жукова, Т. О. Соціальні та медичні наслідки сексуального насильства в умовах воєнного конфлікту. Запоріжжя: ЗНУ, 2015. 200 с.

17. Зайцева, І. В. Сексуальне насильство в умовах війни: юридичний аспект. Одеса: ОНПУ, 2011. 190 с.

18. Захаренко, Н. С. Педагогічна робота з учнями щодо запобігання ґендерно зумовленому сексуальному насильству. Кропивницький: КНУ, 2014. 180 с.

19. Зозуля О.В. Причини виникнення ґендерно зумовленого насильства серед населення України в умовах збройного конфлікту. *Актуальні проблеми психології.* 2018. Том І. Вип. 50. С. 57–64.

20. Коваленко, М. І. Ґендерні аспекти сексуального насильства в умовах збройного конфлікту. Харків: ХНУ ім. Каразіна, 2013. 180 с.

21. Коваленко, М. І. Соціально-медичні аспекти сексуального насильства в умовах війни. Кривий Ріг: КНУ, 2012. 170 с.

22. Мельник Т.М., Кобелянська Л.С. 50/50 Сучасне ґендерне мислення: Словник. Київ: К.І.С., 2005. 280 с.

23. Мельник, Л. І. Сексуальне насильство як збройна стратегія: ґендерний аналіз. Одеса: ОНПУ, 2014. 190 с.

24. Михайлов, В. М. Сексуальне насильство та його медико-соціальні наслідки. Донецьк: ДНУ, 2016. 190 с.

25. Ніколаєнко, І. П. Ґендерні аспекти медико-соціальних наслідків сексуального насильства в контексті конфліктів. Харків: ХНУ ім. Каразіна, 2013. 180 с.

26. нтонова, Н. І. Педагогічні аспекти протидії ґендерно зумовленому сексуальному насильству. Київ: Педагогічна думка, 2012. 210 с.

27. Онопрієнко, Г. О. Медичні проблеми сексуального насильства в умовах війни. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2011. 200 с.

28. Перунова О.С. Юридико-психологічні засади профілактики ґендерно обумовленого насильства в органах Національної поліції України: дис. …д-ра філос.: 081 «Право» (08 – Право) Національна академія внутрішніх справ. Київ, 2020. 301 с.

29. Петренко, С. І. Психологічні наслідки сексуального насильства в контексті війни. Кривий Ріг: КНУ, 2012. 170 с.

30. Попова, Т. В. Психосоматичні аспекти сексуального насильства в умовах конфлікту. Одеса: ОНПУ, 2014. 170 с.

31. Романенко, Г. М. Ґендерний аспект сексуального насильства в умовах воєнного конфлікту: теорія і практика. Одеса: ОНПУ, 2014. 190 с.

32. Руфанова В.М. Форми ґендерно зумовленого насильства. *Юридичний вісник*. 2021. Вип. 22. С. 141–148.

33. Сидоренко, В. О. Соціальні наслідки сексуального насильства в контексті воєнного конфлікту. Запоріжжя: ЗНУ, 2015. 200 с.

34. Степаненко, А. С. Соціально-психологічний аспект медико-соціальних проблем сексуального насильства. Київ: КНУ ім. Тараса Шевченка, 2018. 190 с.

35. Ткаченко, І. П. Сексуальне насильство в контексті збройного конфлікту: правовий аспект. Чернігів: ЧНУ, 2013. 180 с.

36. Харитонова О.В. Ключові засади ґендерної політики в кримінальному праві України та основні напрями реформ щодо протидії насильству стосовно жінок та домашньому насильству: наук.-практ. посібник. Харків: ТОВ «Видавництво «Права людини», 2018. 344 с.

37. Шевченко, О. С. Психосоціальні аспекти сексуального насильства в зоні конфлікту. Київ: Іздат, 2017. 210 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Основні форми насильства в контексті воєнних конфліктів, їх особливості та наслідки, ґендерний аспект та використання у воєнних умовах

Тип Насильства	Основні Аспекти та Наслідки	Ґендерний Аспект	Роль в Конфлікті
Фізичне Насильство	- Системне та масове у воєнних конфліктах	- Жертвами стають часто жінки та діти	- Знищення інфраструктури для здобуття воєнної переваги
	- Порушення прав людини на життя та безпеку	- Використання фізичного насильства у воєні для контролю	- Використання як елемент терору та психологічного тиску
	- Серйозні фізичні та психологічні травми	- Жінки та дівчата в основному вразливі	- Важливість негайної реакції міжнародної спільноти
	- Національні та міжнародні засудження фізичного насильства	- Ґендерний аспект усилює вразливість в конфлікті	
Психологічне Насильство	-Використовується для підкорення та контролю над населенням	- Жінки та діти особливо вразливі перед психологічним насильством	- Створення страхового клімату та навмисне викликання стигми

	- Елементи емоційного тероризування та психологічної травми	- Обмеження доступу жінок до інформації та рішень	- Використання як ефективного інструменту у воєнних конфліктах
	- Невиправдані та тривожні наслідки на психічне здоров'я жертв	- Систематичний психологічний тиск на жінок	- Дестабілізація емоційного стану та поширення страху

Додаток Б

Сексуальне насильство в контексті конфлікту

Терміни та Визначення	**Ключові Аспекти та Наслідки**	**Види Сексуального Насильства**	**Ґендерний Аспект**	**Роль Конфлікту у Сексуальному Насильстві**
Сексуальне Насильство в Контексті Конфлікту	- Визначення залежить від міжнародних та національних норм	- Зґвалтування - Примусовий секс - Примусова проституція	- Жінки та дівчата частіше стають жертвами	- Створення умов для безкарності та беззаконня
Відмінність від інших форм насильства	- Включає елемент сексуальної експлуатації та порушення гідності	- Інші форми сексуального насильства	- Сексуальне насильство як стратегічний інструмент	- Створення умов для вчинення злочинів
Ґендерний Аспект	- Жінки та дівчата є основними жертвами	- Жінки, діти - Чоловіки та хлопчики	- Ґендерні норми та стереотипи поглиблюють нерівність	- Використання сексуального насильства для контролю
Особливості в Контексті Конфлікту	- Унікальні умови конфлікту можуть впливати на динаміку насильства	- Групове зґвалтування	- Сексуальне насильство як частина воєнної тактики	- Створення вразливих груп та використання для цілей

Анкета для дослідження**:**

Примітка: відповіді "так" чи "ні" будуть використовуватися для кожного питання.

- **Чи ви взяли участь у груповій терапії протягом останніх 8 тижнів?**
- Так
- Ні
- **Чи ви помітили зміни в своєму загальному рівні тривоги після участі у груповій терапії?**
- Так
- Ні
- **Чи відчули ви поліпшення у рівні депресії після участі у груповій терапії?**
- Так
- Ні
- **Чи відмітили ви поліпшення у якості свого сну після участі у груповій терапії?**
- Так
- Ні
- **Чи ви відчули збільшення емоційного комфорту у повсякденному житті після участі у груповій терапії?**
- Так
- Ні
- **Чи спостерігали ви поліпшення у взаємодії з оточуючими після участі у груповій терапії?**
- Так
- Ні

- **Чи відчули ви зміни у своєму ставленні до самого себе після участі у груповій терапії?**
- Так
- Ні
- **Чи ви вважаєте, що групова терапія була корисною для вашого психологічного здоров'я?**
- Так
- Ні
- **Чи ви відчуваєте, що здатні краще впоратися із стресовими ситуаціями після участі у груповій терапії?**
- Так
- Ні
- **Чи порекомендували б ви групову терапію іншим чоловікам, які пережили ґендерне насильство в умовах воєнної агресії?**
- Так
- Ні